

IĞDIR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

BİLİMSEL HAKEMLİ DERGİ

IGDIR UNIVERSITY
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

SCHOLARLY REFEREED JOURNAL

E-ISSN: 2147-6152

26

NİSAN / APRIL

2021

Yönetim / Management

Sahibi / Owner

Prof. Dr. Mehmet Hakkı ALMA
Rektör / Rector

Sorumlu Müdür / Responsible Manager

Prof. Dr. Murat Ali KARAVELİOĞLU

Editör / Editor in Chief

Dr. Öğr. Üyesi Abdulkhakim TUĞLUK

İletişim Bilgileri / Contact Information

Adres / Address: Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Şehit Bülent Yurtseven Kampüsü, Suveren, 76000, Iğdır

Telefon / Phone: 90 476 2230010

Faks / Fax: 90 476 2230017

Web Sayfası / Web Page: <http://sosbilder.igdir.edu.tr>

E-Posta / E-Mail: sosbilder@igdir.edu.tr

Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi üç aylık **bilimsel hakemli bir dergidir** ve Ocak, Nisan, Temmuz ve Ekim aylarında, yılda dört kez yayınlanmaktadır. Dergimiz; Felsefe ve Din Bilimleri, Dil Edebiyat ve Sanat, Sosyal ve Beşeri Bilimler, Eğitim Bilimleri, İktisadi ve İdari Bilimler ve Turizm şeklinde bölümlenmiştir.

Yayınlanan makalelerin ilim ve dil yönünden sorumluluğu yazarlarına aittir. Fikirlerden kesinlikle editörler sorumlu tutulamazlar. Makalelerde belirtilen görüşler, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'*nin görüşlerini yansıtmazlar. Dergide yayınlanan makalelerin tüm yayın hakları *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'*ne aittir. Makalelerde, Araştırma ve Yayın Etiğine uyulmaktadır.

Dergimiz Academic Journals Database, ACAR İndeks, ASOS İndeks, CiteFactor, EBSCO Academic Search Complete, EBSCO Academic Search Ultimate, Genamics Journal Seek, Index Copernicus, ISAM İlahiyat Makaleler Veritabanı, J-Gate, Journal Index, Scientific Journal Services (SIS), Türk Eğitim İndeksi ve **Ulakbim TR Dizin** tarafından taranmakta ve dizinlenmektedir.

Yayın Kurulu / Editorial Board

Editör / Editor in Chief

Dr. Öğr. Üyesi Abdulhakim TUĞLUK

Editör Yardımcıları / Second Editors

Dr. Öğr. Üyesi Nusret YILMAZ

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman TEMİZ

Alan Editörleri / Field Editors

Prof. Dr. Yakup ÇELİK (Dil ve Edebiyat)

Doç. Dr. Rasim TÖSTEN (Eğitim Bilimleri)

Dr. Öğr. Üyesi Tolga ERGÜL (Güzel Sanatlar)

Dr. Öğr. Üyesi Gülşen BAYAT (Turizm ve Otelcilik)

Dr. Öğr. Üyesi Adem ERYİĞİT (İslami Bilimler)

Dr. Öğr. Üyesi Özkan AYDAR (Felsefe Gurubu)

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim ÇEMBERLİTAŞ (İktisadi Bilimler)

Dil Editörleri / Language Editors

Adem ERYİĞİT (Arapça)

Ahmet KOCAİSPİR (Rusça)

Ali SEVDİ (Farsça)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Celal GÜLŞEN (Beykent Üniversitesi)

Fatih YAMAN (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Galib SAYILOV (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi)

Hazal Ceylan ÖZTÜRKER (Batman Üniversitesi)

Kenan DEMİR (İstanbul Medipol Üniversitesi)

Mehmet Emin YURT (Iğdır Üniversitesi)

Mirpenç AKŞİT (Iğdır Üniversitesi)

Murat AK (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Serkan KÜNÜ (Iğdır Üniversitesi)

Şakir İŞLEYEN (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Yusuf ÖZKIR (İstanbul Medipol Üniversitesi)

Danışma Kurulu / Advisory Board

- Prof. Dr. Ahmet Cüneyt İssı (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Alfina Sibgatullina (Rusya Bilimler Akademisi)
Prof. Dr. Bahattin Çelik (Iğdır Üniversitesi)
Prof. Dr. Beate Böhlendorf (Roma-German Merkez Müzesi)
Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Prof. Dr. Celal Türer (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Cevat Başaran (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Erdal Aydoğan (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Galip Velio (Tetova Devlet Üniversitesi)
Prof. Dr. Hacı Bayram Kaçmazoğlu (İnönü Üniversitesi)
Prof. Dr. Hakan Taş (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. Hüseyin Türk (Ardahan Üniversitesi)
Prof. Dr. İbrahim Güner (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Prof. Dr. İbrahim Kaya (Iğdır Üniversitesi)
Prof. Dr. İhsan Bulut (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. İlhan Kutluer (Marmara Üniversitesi)
Prof. Dr. İsa Habıbbeyli (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi)
Prof. Dr. İsmail Hakkı Eraslan (Düzce Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmayıl Hacıyev (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi)
Prof. Dr. Kenan Ziya Taş (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Könül Bünyadzade (Azerbaycan Milli İlimler Akademisi)
Prof. Dr. Muhsine Börekçi (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Murat Ali Karavelioğlu (Iğdır Üniversitesi)
Prof. Dr. Musa Yıldız (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Namık Açıkgöz (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Prof. Dr. Nedim Yüzbaşıoğlu (Akdeniz Üniversitesi)
Prof. Dr. Nurettin Arslan (Çanakkale 18 Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Oktay Belli (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Ö. Selçuk Emsen (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer Mahir Alper (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer Yılmaz (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Recep Gülşen (Iğdır Üniversitesi)
Prof. Dr. Reha Saydan (Yüzüncü Yıl Üniversitesi)
Prof. Dr. Rengin Ak (Kırklareli Üniversitesi)
Prof. Dr. Sabri Azgün (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Saliha Koday (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Savaş Yıldırım (Mersin Üniversitesi)
Prof. Dr. Selim Başar (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sema Buz (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Serhat Zaman (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda Yapraklı (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Seyfettin Erdoğan (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)
Prof. Dr. Sinan Temurlenk (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Şadi Eren (Iğdır Üniversitesi)
Prof. Dr. Şevki Özbilen (Iğdır Üniversitesi)
Prof. Dr. Tevfik Şükrü Yapraklı (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Tuncay Ögün (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Prof. Dr. Turhan Kaçar (Pamukkale Üniversitesi)
Prof. Dr. Yıldız Akpolat (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Yusuf Çetin (Iğdır Üniversitesi)

İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

e-ISSN: 2147-6152

Yıl 10, Sayı 26, Nisan 2021

Makale Adı /Article Name

Koruyucu Aile Hizmet Modelinin
İlişki Ağı Bağlamında
Değerlendirilmesi ve Bu Alanda
Yapılan Akademik Çalışmaların
Analizi*

Evaluation of The Foster Family
Service Model in The Context Of The
Relationship Network and Analysis of
Academic Studies in This Field

Yazarlar/Authors

Seda KILIÇ

Öğr. Gör., Hitit Üni., Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmet ve
Danışmanlık Bölümü, sedakilic@hitit.edu.tr ORCID: 0000-0001-5732-3976

Bedrettin KESGİN

Prof. Dr., Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal
Hizmet Bölümü, bedrettink@gmail.com ORCID: 0000-0003-3288-8035

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 09.05.2020

Kabul Tarihi: 08.06.2020

Yayın Tarihi: 30.04.2021

Sayfa Aralığı:127-154

Kaynak Gösterme

Kılıç, Seda; Kesgin, Bedrettin (2021). "Koruyucu Aile Hizmet Modelinin İlişki Ağı
Bağlamında Değerlendirilmesi ve Bu Alanda Yapılan Akademik Çalışmaların Analizi",
İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S 26, s.127-154.

(Bu makale, yazar beyanına göre, TR DİZİN tarafından öngörülen "ETİK KURUL
ONAYI" gerektirmemektedir.)

* Bu çalışma, Seda KILIÇ'ın Prof. Dr. Bedrettin KESGİN danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ÖZ

Sosyal hizmet alanında dezavantajlı guruplar içerisinde yer alan korunmaya ihtiyacı olan çocuk konusu tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de oldukça önem taşımaktadır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk konusu tarih boyunca çözülmeye çalışılan, farklı hizmet modellerinin uygulandığı bir konu olmuştur. Günümüzde koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaştırılması için gerekli çalışmalar yapılırsa da kurum bakımındaki çocukların sayısı, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk sayısından daha fazladır. Bu amaçla çalışmada koruyucu aile hizmet modeli içerisinde yer alan öz aile, koruyucu aile, kurum ilişkisi hakkında sosyal sermaye ve ilişki odağı bağlamında, değerlendirme yapılarak nitel araştırma yöntemi ile literatür taraması yapılarak koruyucu aile alanında ikincil verilerin analizi yapılmıştır. Bu kapsamda 24 adet yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezi ile 17 adet makale incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda koruyucu aile hizmet modeli içerisinde yer alan öz aile, koruyucu aile, kurum ilişkisi hakkında sosyal sermaye ve ilişki odağı bağlamında, değerlendirme yapılmıştır. Böylelikle çalışmada koruyucu aile hizmet modelinin uygulanmasında çocuğun yüksek yararı ilkesi doğrultusunda öz aile, kurum ve koruyucu aile ilişkisinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet, Koruyucu Aile, Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk, İlişkiler Ağı

ABSTRACT

The need to protect disadvantaged groups involved in children's issues in the social services area that carries great importance in Turkey as well as all over the world. The issue of child needing protection has been an issue that has been tried to be solved throughout history and different service models have been applied. Today, although necessary efforts are made to spread the foster family service model, the number of children in institutional care is higher than the number of children placed in foster families. For this purpose, in the study, an evaluation was made in the context of social capital and relationship focus on self-family, foster family, institutional relationship within the foster family service model, and the analysis of secondary data in the field of foster family was made by conducting a literature review with qualitative research method. In this context, 24 published master's and doctoral theses and 17 articles were examined. As a result of the study, self-family, foster family, and institutional relationship, which are included in the foster family service model, were evaluated in the context of social capital and relationship focus. Thus, in the study, it was emphasized that in the implementation of the foster family service model, in line with the principle of the best interests of the child, the self-family, institution and foster family relationship should be carried out in a healthy way

Keywords: Social Work, Foster Home Care, Child in Need of Protection, Relationship Network

Giriş

Araştırmanın konusunu korunmaya ihtiyacı olan çocuklara sağlanan hizmetlerden birisi olan koruyucu aile uygulamasının sosyal sermaye ve ilişki odağı bağlamında değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Koruyucu aile uygulaması, evlat edinme ve kurum bakımı gibi yasalarda belirtilen korunmaya ihtiyacı olan çocuklara sağlanan hizmetlerden birisidir.

Son yıllarda kurum bakımı yerine aile ortamı vurgulanarak çocuğun sevgi, ilgi ve diğer tüm ihtiyaçlarının bir aile ortamında karşılanması yaygın bir görüş oluşturmaktadır. Araştırmacılara göre kurum bakımı altındaki çocuğun annesi ile duygusal ve güvenli bir bağ kuramaması gelişim geriliğinin temel nedenidir. Bu nedenle kurum bakımı, çocukların gelişimini engellenemeyen ve geri dönüşü olmayan bir şekilde uzun süreli ve olumsuz yönde etkilemektedir (Özdemir Nesrin ve ark, 2008).

Kurum bakımının olumsuz etkileri anlaşıldıktan sonra farklı hizmet modelleri geliştirilmeye çalışılarak kışla tipi yurtlar yerine çocuk evleri açılmıştır. Böylece çocukların ev ortamını hissettirmeleri sağlanmış, çocukların sorumluluk

alma becerilerine katkı sağlamış akademik başarılarında da artış gözlemlenmiştir. Ancak bunlara rağmen literatür incelendiğinde Başer ve Hacer (2013)'te yapmış olduğu araştırmada Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezinin iş yoğunluğu nedeniyle koordinasyon konusunda yetersiz kaldığını, uzmanlaşmış personel yerine "geçici görev" şeklinde istihdam edilen personelin çalışmasından dolayı çocuk ile personel arasında güvenli bir bağ kurulmasını zorlaştırdığını, çocuk evlerinde ev sorumlusunun ve bakım elemanlarının kadın oluşu çocukların baba figüründen eksik olmasına neden olmaktadır şeklinde tespitleri olmuştur.

Kurum bakımında olan korunmaya ihtiyacı olan çocukların bir kısmı evlat edinme uygulaması ile aile yanına yerleştirilirken bu sayı korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayısı yanında oldukça azdır. Bunların nedenleri arasında ailenin kendi çocuğunun olmasından kaynaklı yasal engellemelerin olması etkilidir. Bu anlamda koruyucu aile hizmet modeli aile yanına yerleştirilen çocuk sayısının artırılmasında önemli bir hizmet modelidir.

Koruyucu aile uygulamasında da kurum ve koruyucu aile, çocuğun öz ailesi arasında çoklu bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkinin güçlü olması ve etkileşim düzeyi hizmetin niteliğini arttırmakta ve hizmetten yararlanan çocuğun yüksek yararı ilkesi ile örtüşmektedir. Türkiye'de koruyucu aile uygulaması 1949 yılından itibaren sürekli gündemde olan ve geliştirilmeye çalışılan bir hizmet modelidir. Tüm bu çabalara karşı koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırılan çocuk sayısı sınırlı kalmıştır. Liberal hükümetler sosyal devletin sunduğu hizmetlerin yalnızca devlet eliyle değil, aileler, gönüllü ve özel kuruluşlar tarafından sosyal sorumluluk anlayışı gereği sunulması gerektiğini savunmaktadır (Özdemir, 2007). Bu nedenle gelişmiş ülkelerin çoğunda sosyal hizmet uygulamaları bu çerçevede şekillenmiştir.

1.Sosyal Sermaye ve İlişki Ağı

Sosyal sermayenin interdisipliner bir kavram olması tanımının açıklanmasını zorlaştırmaktadır. Buna istinaden farklı tanımlamalara bakıldığında sosyal sermaye açısından ilişkilerin önemli olduğu bireylerin tek başına baş edemedikleri durumlarda ve zorlukla başarabilecekleri şeyler için birlikte çalışmayı vurgulayan bir kavramdır. Field (2008,1)'de belirttiği gibi insanlar iletişim ağları ile birlikte birbirine bağlanırlar, bu ağlar sayesinde diğer üyeler ile paylaşımaya girerler ve bu iletişim ağı kaynak oluşturması nedeniyle bir sermaye oluşturmaktadır.

Uzun süre dar anlamı ile ekonomik terimlerle düşünülen sosyal sermaye, beşeri sermaye kavramı ile değişim yaşamış ve sosyal alanda da kullanılan bir kaynak haline almıştır. Literatürde kavram hakkında çeşitli tanımlamalara rastlamak mümkündür. Sosyal sermayeyi üreten faktörler ya da kurumlar literatürdeki tanımlara uygun şekilde 'toplum merkezli yaklaşımla' 'kurum merkezli yaklaşım' olarak ele alınmaktadır (Uğuz, 2010,15).

Putnam'ın ileri sürdüğü üzere sosyal sermaye, kitle iletişimi, gönüllü kuruluşlar, bireyler, aileler, okullar ve hükümet gibi çok farklı aktörler tarafından üretilen bir sermaye çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır (Stolle 2003:29'den aktaran Uğuz, 2010, 17).

Hanifan sosyal sermayeyi insanların günlük hayatında; sosyal bir ağ oluşturan bireyler ve aileler arasında var olan iyi niyet, arkadaşlık, sempati ve sosyal ilişki olarak tanımlamıştır. Komşusu ile iletişim kuran bir birey sosyal ihtiyaçlarını karşılamakta ve toplumun yaşam standardında da sosyal imkanlar doğurmaktadır böylece sosyal sermaye birikimi sağlanacaktır (Öğüt ve Erbil, 2009, 5).

Sosyal sermaye bileşenlerinden olan ilişki ağı koruyucu aile hizmet modelinin uygulanma aşamasında ilişkilerin dinamiği açısından önem taşımaktadır. Sosyal sermaye insanlar arası ilişkileri geliştiren ve ailelerde daha kolay gelişim imkanı sunan bir değeri ifade eder (Fukuyama2005:4-5'den aktaran Ekinci, 2010, 46). Ailenin insanları kendi kültürüne ve topluma adapte etmek için değerli yeteneklere sahip olduğunu bu yetenek ve bilginin nesilden nesle aile yoluyla aktarıldığını ifade eder. Putnam'ın *karşılıklı zorunluluklar* ve güven (Vermaas, 2006, 28'den aktaran Ekinci 2010,46), Coleman'ın *sosyal yapısal kaynak* olarak ele aldığı sosyal sermaye görüşleri ailenin sosyal sermayenin teorik çözümlemesine uyan en önemli kurumların başında geldiği söylenebilir. Ayrıca Coleman ebeveynlerin sahip olduğu eğitimsel gelişimde etkili olduğunu ve insani sermayenin aile içerisinde çocuğa aktarılmasının çocuğun gelişiminde önemli bir katkı sağlamanın ailenin sahip olduğu sosyal sermaye düzeyi ile doğru orantılı olduğunu belirtmiştir (Coleman, 1988, 109'den aktaran Ekinci, 2010, 46-47).

İlişkilerde işbirliğinin olması karşılıklı bağımlılığın fark edilmesini sağlar, böylece insanlar birbirlerine yardım etmenin faydalarını hisseder ve kendilerinden beklentileri çerçevesinde ortak amaçlar için beraberce çalışırlar ve yeni fikirler üretirler (Töremen ve Ersözlü, 2010, 95).

Sosyal sermaye insan ilişkilerine önem vermektedir, zaman içerisinde geliştirilen, insanlar arası ilişkiler insanların birey olarak başaramayacakları ya da üstesinden gelemeyecekleri zorluklarla başarabileceklerini gerçekleştirmek için birlikte çalışılabileceklerini ileri sürmektedir (Field, 2006, 1'den aktaran Töremen ve Ersözlü, 2010, 26).

Aile temel faktör olması ile nedeniyle ailenin etkileşimde bulunduğu kurumların niteliği de sosyal sermayenin düzeyini ve ilişkileri etkileyecektir. Koruyucu ailelerin kurum ile etkileşim içerisinde olması koruyucu aile hizmet modelinden faydalanmadan önce hem çocuk için hem de aile için bir ilişkinin oluşmasında temel faktör olacaktır. Kurumun sağlamış olduğu hizmetler, çocuğun kurumla ilişkisi, çocuğun öz ailesi ile ilişkisi ve çocuğun koruyucu aile ile ilişkisinde niteliğini belirleyecek bir unsurdur.

2.Literatürde Yer Alan Çalışmaların Analizi

2.1. Aile Odaklı Yapılan Çalışmalar

Koruyucu aile hizmet modeline yönelik yapılan çalışmalara bakıldığında çalışmaların çoğunlukla koruyucu aileler ve korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu noktada yapılan çalışmaların ilişki odağını daha çok koruyucu aile ve korunmaya ihtiyacı olan çocuğun oluşturduğu söylenilebilir. Çocuğun çeşitli sebeplerden dolayı korunmaya ihtiyacı olması durumuna gelmesinde ve daha sonra koruyucu aile yanına yerleştirilmesinde çocuğu etkileyen her ilişkinin niteliği çocuğun yüksek yararı ilkesi gereğince oldukça önem taşımaktadır. Bourdieu'nun da belirttiği ilişki ağlarının koruyucu aile uygulamasında çok iyi yönetilmesi gerekmektedir. Koruyucu aile hizmet modelinde çocuğun öz aile ilişkileri devam etmektedir. Bu nedenle koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun öz ailesi ile geçmişte kuracağı sağlıklı ilişki gelecekteki sağlıklı ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle koruyucu aile olan kişilerin ve çocuğun öz aile ilişkilerinin çok yönlü olarak geliştirilmesi ailelere sosyal sermaye yönetim becerilerinin kazandırılması gerekmektedir. Aşağıda tabloda belirtildiği gibi korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik farklı sosyal hizmet modelleri

uygulanmaktadır. Kurum bakımı yerine aile yanında çocuğun bakımının sağlanmasına yönelik uygulamalara ağırlık verilmektedir. Ancak koruyucu aile uygulamalarının profesyonel bir şekilde gerçekleştirilmesi için devlet ve koruyucu aile ilişkisinin yanı sıra devlet, koruyucu aile ve çocuğun öz ailesi şeklinde çoklu bir ilişki ağının niteliğinin artırılması gerekmektedir.

Tablo 3. 2011-2017 Yılları Arasında Kuruluşlara Göre Çocuk Sayıları

Kuruluş Türleri	Kuruluş Sayısı		Bakılan Çocuk Sayısı	
	2011	2017	2011	2017
Çocuk Yuvaları (0-12)	64	-	3724	-
Yetiştirme Yurtları (13-18)	89	-	4342	-
Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu (0-18)	-	-	-	-
Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evi)	36	108	3004	6208
Çocuk Evleri	448	1195	2494	6341
Çocuk Destek Merkezi	46	65	756	1641
TOPLAM	687	1368	14320	14189

Kaynak: <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>

Tabloda da görüldüğü gibi çocuğun yüksek yararı ilkesi gereği kurum bakımı yerine çocuğun ihtiyaçlarının ev ortamında karşılanabileceği çocuk evlerinin sayısı artmıştır.

Tablo 4. 2011-2017 Yılları Arasında Yararlandırılan Hizmetlere Göre Çocuk Sayıları

Çocuğa Yönelik Hizmetler	Çocuk Sayıları	
	2011	2017
Kuruluş Bakımı Altında Bulunan	14320	14189
Koruma Altına Alınmadan Aile Yanında Desteklenen	34.982	104.729
Aileye Döndürülen Çocuk	8099	11342
Evlat Edindirilen	11444	16171
Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan	1282	5642
Özel Kreş ve Gündüz Bakım Evlerinde Ücretsiz Bakılan	1639	2400
TOPLAM	71766	154473

Kaynak: <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>.

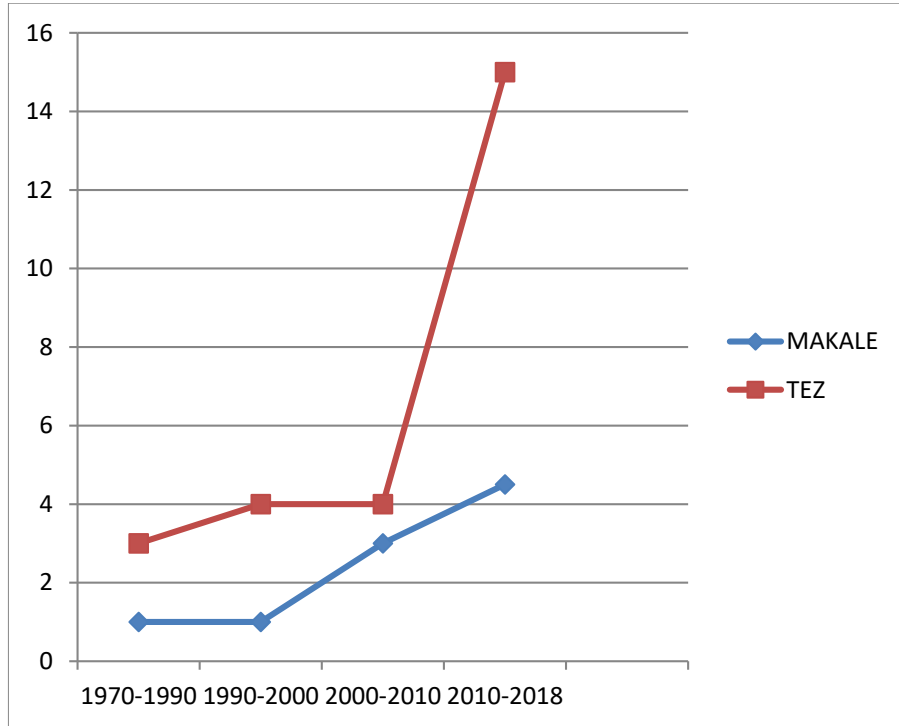
Yine tabloya bakıldığında kurum bakımı altındaki çocukların koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk sayısından oldukça fazla olduğu gözlemlenmektedir. Bu noktada da koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaştırılması gerektiği ve çocukların kurum bakımı yerine ebeveyn figürü ile birlikte sağlıklı bir aile ortamı içerisinde yetiştirilmesi gerekmektedir. Aile yanına döndürülen çocuk sayısına bakıldığında ise sayı oldukça yüksektir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun öz ailesi ile sağlıklı ilişkilerin kurulması gerekli psiko- sosyal desteğin sağlanmasının bu sayının artmasında katkısı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 5. Tezlerin Doktora ve Yüksek Lisans Olarak Dağılımı ve Makale Sayısı

TEZ	SAYISI
Doktora	5
Yüksek Lisans	24
MAKALE	17
TOPLAM	48

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> , <http://dergipark.gov.tr>

Tablo 6. Koruyucu Aile Alanında Yapılan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> , <http://dergipark.gov.tr>

Koruyucu aile alanında yapılan akademik çalışmaların yıllara göre dağılımına bakıldığında 1990 yıllarından sonra bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu artışa bakıldığında 1999 Marmara depremi sonrasında koruyucu aile olmak isteyen ailelerin sayılarındaki artışın etken olabileceği düşünülebilir. Bununla birlikte 2000 yıllarından sonraki süreçte özellikle 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının kurulmasının çocuğun yüksek yararı ilkesi gereği aile

yanında desteklenmesi amacıyla koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaşmasında bir etken olduğu düşünülebilir. Bu yıllardan sonra koruyucu aile hizmet modeli üzerine yapılan akademik çalışmaların sayısındaki artış bu alana yönelik çalışmaların hızla arttığını göstermektedir. Bu kapsamda 24 yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezi ve 17 makale incelenmiş olup 4 yayın yasağı olan tezin ise içeriği incelenememiş olup sadece konusu hakkında bilgi edinilmiştir.

2.2. Koruyucu Aile Odaklı Yapılan Çalışmalar

Yapılan çalışmaların çoğuna bakıldığında daha çok koruyucu aile ve korunmaya ihtiyacı olan çocuk odaklı çalışmalar yapıldığı ve öz ailenin çalışmalara dahil edilmediği sadece yüzeysel olarak vurgulandığı tespit edilmiştir. Çalışmalarda koruyucu aile, kurum, çocuk ve çocuğun öz ailesini ele alan ilişki odaklı çalışmaların varlığına rastlanmamıştır. Bu nedenle sosyal sermaye açısından ilişki ağının güçlendirilmesi çocuğun yüksek yararı ilkesine katkı sağlayacaktır. Çalışmalara ve koruyucu aile hizmet modeli uygulamalarında bu ilişkinin güçlü olması hizmet modelinin en etkili şekilde sağlanmasına zemin hazırlayacaktır.

Tablo 7. Koruyucu Aile Odaklı Yapılan Tez Çalışmaları Ve Makale Dağılımı

Çalışma Odağı	Sayısı
Koruyucu Aile Odaklı Tez Çalışması	9
Koruyucu Aile Odaklı Makale	2
Toplam	11

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> , <http://dergipark.gov.tr>

1988 yılında Nazik tarafından yapılan yüksek lisans tezi çalışmasında Hacettepe Üniversitesinde çalışmakta olan personele yönelik çocuk sahibi olmayan kişiler örneklem gurubu olarak seçildiği 69 kişiye yüz yüze mülakat tekniği ile evlat edinme ve koruyucu aile olmaya yönelik görüşleri hakkında bilgi toplamıştır. Araştırmaya katılan kişilerden %50.7 si her ailede çocuğun olması gerektiğine dair görüş bildirmiştir. Çocuk sahibi olma ve eğitim durumu hakkında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. %32.8'si ise çocuğun aileye mutluluk verdiğini ifade etmiştir. %26 başka birisine ait çocuğa bakmama istememe nedeni olarak sorumluluk almak istemediklerini belirtmiştir. Görüşmeye katılanların %45.4 ü nasıl koruyucu aile olacağını ve evlat edineceğini bilmediği için tanıtım faaliyetlerinin yetersiz bulduklarını belirtmiştir. Evlat edinmek isteyen aileler %56.4 iken koruyucu aile olmak isteyen aileler %2.6 lık kesimi oluşturmaktadır (Nazik, 1988). Bu da koruyucu aile olmak isteyen ailelerin sayısının oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Yapılan bu çalışmaya bakıldığında koruyucu aile hizmet modelinde sadece koruyucu aile olmak isteyenlerin odak olarak alındığı, koruyucu aile olmak isteyenlerin sayısının ise oldukça az olduğu gözle çarpılmaktadır.

1989 yılında Taştekil tarafından yapılan doktora tezi çalışmasında korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan sosyal hizmet uygulamalarında koruyucu aile bakımı ele alınmıştır. İzmir İl Müdürlüğü'nde koruyucu ailelere yönelik dosyalar taranarak kurumda çalışan sosyal hizmet uzmanları ile görüşmeler yapılarak kurum ve koruyucu aile ilişkilerine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Çalışmada ailelerin sosyo-ekonomik durumları yaş ve koruyucu aile olma yaşları üzerinde durulmuştur. Araştırmada 10-15 yıllık çiftlerin koruyucu aile olmak için başvurdukları tespit edilmiştir. Bu durum koruyucu aile olan kişilerin evlendikten bir süre sonra çocukları olmamaları nedeni ile koruyucu aile olmak için

başvurduklarını göstermektedir. Araştırmada ayrıca sosyal hizmet uzmanları ile koruyucu aile arasında gerçekleşen görüşmeler incelenmiştir. Ailelerin koruyucu aile hizmeti sürecinde sosyal hizmet uzmanlarının aile ilişkilerine müdahale ettiği düşüncesi ile evlat edinme hizmetine bir an önce geçmek istedikleri tespit edilmiştir. Devletin korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik çalışmalar yapmasının yanı sıra gönüllü kişilerin de bunu üstlenmesinin gerekli olduğu ancak yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir (Taştekil, 1989). Çalışmaya bakıldığında koruyucu aile ve kurum ilişkisini birlikte ele aldığı bu nedenle ilişki odaklı bir değerlendirme yapıldığı gözlemlenmiştir. Ancak çalışmada öz aile ilişkisine değinilmemesi tüm ilişki ağlarının bir arada değerlendirilmediğini göstermektedir.

1991 yılında Yılmaztürk'ün yaptığı yüksek lisans tezi çalışmasında biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan ailelerin evlat edinme ve koruyucu aile olma noktasındaki bilgi ve tutumlarına yönelik bir çalışma yapmıştır. Yazar araştırma örneklemini olarak Gazi Üniversitesi Kadın Hastalıkları ve Doğum polikliniğine başvuran kişileri belirlemiştir. Eğitim durumu ve bireylerin yaşı ile koruyucu aile olma ve evlat edinme hakkındaki bilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırma grubuna dahil olan bireyler çocuk sahibi olmanın neslin devamını sağlama, bireyi topluma kazandırma gibi gerekçelerden dolayı önemli olduğunu belirtmiştir. Araştırma grubunun %94 ü koruyucu aile ve evlat edinme hizmeti hakkında bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Büyük şehirlerde oturanların %56.9'u şehirlerdekilerin ise %42.4'ü koruyucu aile ve evlat edinme hizmetini Tv, basın ve radyo aracılığı ile duyduğunu belirtmiştir (Yılmaztürk, 1991). Yapılan bu çalışmada evlat edinme hizmetinden kısmen koruyucu aile hizmeti hakkında ise ailelerin bilgi sahibi olmadığı gözlemlenmektedir. Bu yıllara bakıldığında hala koruyucu aile hizmet modelinin gelişmediği ailelerin bu konu hakkında yeterli duyarlılığı göstermediği gözlemlenmektedir. Bu da sosyal sorunlar hakkında sosyal sermayenin önemini orta koymaktadır.

2000 yılında Can tarafından yazılan yüksek lisans tezinde koruyucu aile uygulamasının örneği olarak Ankara ilindeki uygulamaya değinilmiştir. Bu kapsamda Ankara'da yer alan kurum dosyası ve koruyucu aile olmaktan vazgeçen ailelerin tutanakları ile koruyucu aile olan kişilerle yapılan görüşmelere değinilmiştir. Yapılan çalışmada koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaşmadığı tespit edilmiştir. Can bu çalışmada öz aile ilişkilerinde öz ailenin hayatta olup olmadığına değinerek koruyucu aile ve çocuğun öz aile ilişkisine ait tespitlerde bulunmuştur. Koruyucu aile olan kişilerin çocuğun öz aileye dönme durumunu bilmelerinin koruyucu aile olmak istememelerinde etkili olduğunu tespit etmiştir. Yakın çevrenin koruyucu aile olmayı hem olumlu şekilde hem de olumsuz şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Koruyucu aile olmayı en son çare olarak gördüklerini ve koruyucu aile hizmet modelini evlat edinme hizmetine doğru giden bir yol olarak görmektedirler. Bireylerin duyarsızlığının koruyucu aile olma konusunda da duyarsız olmasında etkili olduğunu tespit etmiştir. Toplumsal sorunlara duyarlı bireyler haline gelmede koruyucu aile hizmet modeline katkı sağlayacağı vurgulanmıştır (Can, 2000). Çalışma bu yönüyle toplumun sosyal sermayesinin güçlü olmasının koruyucu aile hizmet modelinin niteliğini arttırmasına katkı sağlayacağı düşüncesini desteklemektedir.

2005 yılında yüksek lisans tezi olarak Özkara tarafından yapılan çalışmada toplumun koruyucu aile hizmet modeline yönelik bakış açısını tespit etmek amacıyla Ankara Çankaya ilçesinde yapılan anket çalışması oluşturmaktadır. Araştırmada

ailelerin sosyo-ekonomik durumları, yaş cinsiyet durumları ile koruyucu aile olma konusundaki istekleri üzerinde durulmuştur. Örneklem gurubuna dahil edilen kişilerin koruyucu aile hizmet modeli hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı ve sosyo-demografik özelliklerle anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Kurum ve kuruluşlardan bilgi almanın az olduğu daha çok Tv ve gazetelerden koruyucu aile hizmet modeli hakkında bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk sorunun temelinde katılımcılar ailenin ve ekonomik nedenlerin etkili olduğunu toplumsal nedenlerin etkili olduğunu belirtenlerin ise sayılarının az olduğu tespit edilmiştir (Özkara, 2005). Bu da göstermektedir ki korunmaya ihtiyacı olan çocuk sorunu toplumsal bir sorun olarak görülmemektedir. Bu nedenle toplumun koruyucu aile hizmet modelinde sorumluluk alma duygusunun olmadığını doğrulamaktadır. Oysa sosyal sermayesi güçlü olan toplumlarda sosyal sorun olarak nitelendirilen bir sorun toplumsal bir sorun olarak görülmektedir. Çalışma bu yönü ile sosyal sermayenin zayıflığını ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca çalışmada koruyucu aile hizmet modelinin ücretsiz olmasını savunan kişilerin %12 gibi bir kesimi temsil etmektedir. Bir kısmı ise yapılan ücreti eksik bulmuştur. Araştırmada 12 yaş altındaki çocukların koruyucu ailesi olmak istedikleri tespit edilmiştir. Cinsiyeti ise önemsiz buldukları tespit edilmiştir. Araştırmada çocuğun öz ailesine dönme durumundan dolayı koruyucu aile olmak istemedikleri tespit edilmiştir. Sosyal çevre ilgili olarak ise eğitim düzeyi ile sosyal çevre desteğinin artmasında anlamlı bir ilişki olduğu koruyucu aile olduktan sonra ise sosyal çevrenin olumlu desteği olacağı tespit edilmiştir (Özkara, 2005). Çalışma bu anlamıyla sosyal sermaye birikiminin önemini ortaya koyması açısından önemlidir. Ancak koruyucu aile hizmet modelinin geçici bir hizmet modeli olması, çocuğun öz ailesi ile ilişkisinin devam etmesinin koruyucu aile olma isteği konusunda ailelerde tedirginlik yarattığı gözlemlenmiştir. Bu noktada koruyucu aile hizmet modelinde öz ailenin geri planda kaldığı, koruyucu aile hizmet modelinde koruyucu aile statüsünün, çocuğun öz aile koşullarının düzelmesi ile son bulabileceği göz ardı edilmektedir.

2014 yılında Kuş tarafından yapılan çalışmada ise Çanakkale Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü koruyucu aile biriminden elde edilen bilgiler doğrultusunda koruyucu aile ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların tanıtıcı özellikleri ile birlikte çocukların öz aile ilişkilerine değinilmiştir. Kurum tarafından aile ve çocuk hakkında bilgi alınarak çalışma yapmıştır Araştırmaya katılan örneklem gurubunun %21'i koruyucu aile hizmet modelini ilk olarak yapılan çalışmadan öğrendiğini %58'i az bilgisi olduğunu %21' ise yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir. %29 ile koruyucu aile hizmet modelinin en çok öğrenildiği yer Tv olarak tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi ile koruyucu aile olma düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğu örneklem gurubunun %38'inin koruyucu aile olmak istediği %62'sinin ise koruyucu aile olmak istemediği tespit edilmiştir. Araştırma gurubundaki bireylerin %92 'si Türkiye'de koruyucu aile hizmet modelinin gelişmediğini %8'i ise geliştiğini belirtmiştir (Kuş, 2014).Yapılan bu çalışma göstermektedir ki toplumda koruyucu aile olmak isteyen bireylerin sayısı oldukça azdır ve duyarlılık oluşmamıştır. Bu nedenle sosyal sermayenin toplumda arttırılması, bu alanda bilinç kazandırılması gerekmektedir.

2015 yılında Yeşilkayalı tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında ise koruyucu aile olan bireylerin sosyo demografik özellikleri ile empatik becerileri ve özgeciklik durumları üzerine kota örneklem yöntemi ile İstanbul, İzmir, Denizli, Sivas ve Kayseri illerindeki koruyucu aileler ile araştırma yapılmıştır. %82.18'i

kadın, %17.82'si erkek olan örneklem gurubu ile yaptığı çalışmada çoğu ailenin biyolojik çocuk sahibi olduğu, koruyucu aile olmaya yönelik kurum tarafından herhangi bir rehberlik hizmeti almadıkları, çocuk ile ilgili bir sorun yaşadıklarında sorunu çözmek için destek almadıkları kendileri durumla baş etmeye çalıştıkları, araştırmaya katılan koruyucu ailelerin yanında kalan çocukların büyük bir kısmının öz ailesi ile görüşmediği tespit edilmiştir, ayrıca Yeşilkayalı tarafından yapılan çalışmada koruyucu ailelerin 0-3 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukların koruyucu ailesi olmak istediklerini tespit etmiştir (Yeşilkayalı, 2015).

Bu yapılan çalışmada tespit edilen bu durumda çalışmaya ışık tutar şekildedir. Koruyucu aile hizmetinde koruyucu aile kurum ve öz aile ilişki ağında öz aile arka planda kalmıştır. Oysa geçmişte kurulan sağlıklı ilişkiler geleceğe katkı sağlayacaktır. Bu nedenle koruyucu aile hizmet modelinde bu üçlü ilişki ağının niteliği artırılmalıdır. Çalışmanın bu yönü bu durumu destekler niteliktedir.

2017 yılında Baysal'ın yüksek lisans tezi kapsamında koruyucu aile uygulaması üzerine yaptığı örneklem grubu olarak İstanbul'da 225 koruyucu aile ile anket çalışması ile ve 10 sosyal hizmet uzmanı ile görüşme yaparak bilgi toplamıştır. %7.5 oranındaki koruyucu ailede koruyucu aile hizmet modelinde yararlanmanın eş ilişkisine katkı sağladığını tespit etmiştir. Kurum tarafından yapılan izleme çalışmalarının yeterli olduğu, öz aile ile çocuğun görüşmesine yönelik koruyucu ailelerinin bir kısmının olumlu yaklaştığı ancak bir kısmının ise çocuğun üzerinde olumsuz etki bıraktığı tespit edilmiştir. Koruyucu aile olmak için başvuran kişilerin daha çok 35 yaş üstü olduğu ve koruyucu ailesi olmak istedikleri çocuğun yaşının 2-5 yaş arasında olmasını istedikleri tespit edilmiştir. Koruyucu aileler bir sorun yaşadığında sosyal hizmet uzmanından destek almaktadır. Ayrıca çocuğun öz ailesi ile görüşmeleri sırasında sosyal hizmet uzmanlarının tedirgin olduğunu tespit etmiştir (Baysal, 2017). Tüm bunlar koruyucu aile ve kurum ilişkisinin niteliğinin yüksek olduğunu ancak öz aile ilişkisinin niteliğinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum yine çalışmaya ışık tutacak şekildedir.

2014 yılında Gökkaya tarafından yapılan makale çalışmasında Sivas'ta yaşayan ailelere yönelik kapalı ve açık uçlu sorular yöneltilerek SPSS programı ile analiz edilmiştir. Çalışmada koruyucu ailelerin yanına yerleştirilen çocuk ya da çocuklarla ilgili aile içerisinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlarla baş etme yolları üzerinde durmuştur. Koruyucu aileler ile çocuklar arasında yaşanan sorunların temelinde aile kurallarına uyulmaması ve bu durumu çözmek için ailelerin çocukla konuşma yaptığı tespit edilmiştir. Ayrıca koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların gamsız davranması ve evdeki diğer çocuklarla iyi geçinememesi nedeniyle de sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Koruyucu ebeveynlerin her ikisinin de aynı sorunları yaşadığı ve aynı sorun çözme yöntemi olan konuşmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Kır ve kentte yaşayan her iki ailenin de sorunları çözme yöntemi olarak çocukla konuşmayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir (Gökkaya, 2014). Bu makalede yapılan çalışma da göstermektedir ki koruyucu aileler sorun yaşadıklarında kurumdan profesyonel bir destek almak istememektedirler. Bu durum çalışmaya kurum ve koruyucu ailenin ilişkisinin niteliğinin sorgulanması açısından katkı sağlamaktadır.

2.3. Öz Aile Odaklı Yapılan Çalışmalar

Tablo 8. Öz Aile Odaklı Yapılan Tez Çalışmaları Ve Makale Dağılımı

Çalışma Odağı	Sayısı
Öz Aile Odaklı Tez Çalışması	3
Öz Aile Odaklı Yazılan Makaleler	
Toplam	3

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> , <http://dergipark.gov.tr>

2000 yılında Can tarafından yapılan çalışmada hem koruyucu aile hem de öz ailenin hayatta olup olmadığı ve koruyucu ailenin öz aileye yönelik tutumları hakkında bilgi vermiştir. Koruyucu ailelerin çocuğun öz ailesi ile görüşmesine sıcak bakmadıklarını görüşmesini istemediklerini tespit etmiştir. Öz ailenin koşulları düzeldiğinde çocuğun öz aileye dönmelerine tepki gösterdiklerini ve bu nedenle koruyucu aile hizmet modelini sonlandırmak istediklerini belirten ailelerin olduğunu tespit etmiştir (Can, 2000). Çalışma koruyucu aile hizmet modelinde çocuğun öz ailesine değinmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca koruyucu aile hizmet modelinde koruyucu aileler ile öz aile ilişkilerinin niteliği hakkında bilgi vermektedir. Bu çalışma da koruyucu aile hizmet modelinde öz aile ve koruyucu aile ilişkilerinin sağlıklı olmadığını, çocuğun öz ailesine dönme durumunun koruyucu aileleri tedirgin ettiği gözlemlenmektedir.

2014 yılında Kuş tarafından yapılan çalışmada ise Çanakkale Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü koruyucu aile biriminden elde edilen bilgiler doğrultusunda koruyucu aile ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların tanıtıcı özellikleri ile birlikte çocukların öz aile ilişkilerine değinilmiştir (Kuş,2014). Çalışma korunmaya ihtiyacı olan çocuğun öz ailesi ile birlikte değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

2007 yılında Kahraman yüksek lisans tez çalışması kapsamında koruyucu aile hizmet modelini çocuk refahı bağlamında ele almıştır. Biçimsel mülakat tekniği ile araştırma evrenini Sakarya ve Kocaeli'ndeki koruyucu aileler ile İl Müdürlüğünde koruyucu aile hizmetinin yürütülmesinden sorumlu kişilerden oluşan yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Çalışmasında teorik ve pratikte farklılıkların mevcut olduğunu ve koruyucu aile hizmet modelinin uygulanmasında çocuğun öz aile boyutunun ihmal edildiğini ifade etmiştir. Çalışmasında ayrıca küreselleşme bağlamında sosyal hizmet ve sosyal refah uygulamaları ile sosyal politika kavramlarına yer vermiştir (Kahraman,2017). Bu anlamda yaptığı çalışmada çocuğun öz ailesinin geri planda kaldığı ve koruyucu aile, kurum ve öz aile ilişkilerinin ilişki ağı içerisinde bir bütün olarak değerlendirilmediğini göstermesi açısından önemlidir.

Kahraman (2007) tarafından yapılan çalışmada, kelime analizine göre SHÇEK çalışanlarının en çok kullandığı temalar; koruyucu aile (%40), korunmaya muhtaç çocuk (%20), öz aile (%14), sosyal hizmetler (%13), kurum bakımı (%10), evlat edinme (%3) şeklinde olmuştur. Koruyucu aileler ise K.M.Ç (%40), koruyucu aile hizmeti (%40), öz aile (11,5), sosyal hizmetler (%6), kurum bakımı (%4), evlat edinme (%2,5) şeklinde olmuştur. Burada da görüldüğü gibi çocuğun öz ailesi arka planda kalmaktadır. Ayrıca koruyucu aile hizmetinin tercih edilmemesindeki en önemli sorunun % 28 oranla sosyal hizmet kurumundan kaynaklandığını belirtmiştir (Kahraman, 2007). Ayrıca yapılan bu çalışmada çocuk refahı alanında ve sosyal

politika bağlamında koruyucu aile hizmet modeli ele alınmış olsa da koruyucu aile, kurum ve çocuğun öz ailesine dair anlamlı bulgular yer almaktadır. Bu nedenle yapılmış olan bu çalışma ilişki odaklı yaklaşım olan koruyucu aile öz aile ve kurum ilişkisinin nitelikli olmasına dair görüşümüze ışık tutmaktadır.

Öz aile ve koruyucu aile arasındaki yaşam standardı ve sosyal sınıf farklarının çocuk için bir baskı olabildiği ve öz ailede kıskançlık uyandırması bakımından bazen olumsuz etki yarattığı anlaşılmıştır (G. Kosar, 1992: 84). Koruyucu aile yönetmeliğinde “öz anne baba yerini tutan” denilerek koruyucu aile öz aile yerine konulmuştur. Yönetmelikte de bu şekilde belirtilmesi koruyucu ailenin konumunda da belirsizlik yaratmaktadır. Koruyucu aile hizmet modeli esasında öz ailenin psiko sosyal destek ile güçlendirilmesi sürecinde çocuğun bakım ve ihtiyaçlarının aile yanında karşılandığı geçici bir hizmet modelidir. Çeşitli nedenlerden dolayı çocuğun öz ailesinin yanına döndürülememesi gibi bir durum da söz konusu olabilir. Bu durumlar dışında koruyucu ailelerin sürecin bu şekilde gerçekleşeceğini, çocuğun öz ailesinin de böyle bir hakka sahip olduğunun bilgisinde olması gerekmektedir. Bu süreçte öz aile ve koruyucu aile ilişkileri çocuğun yüksek yararının korunmasına yönelik olmalıdır. Aksi halde koruyucu aile ve öz aile çatışması arasında kalan çocuk bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Yönetmelikte koruyucu ailenin öz ailenin yerini tutabileceği söylemi aslında öz ailenin konumu ve koruyucu ailenin süreç hakkındaki algısında etki yaratmaktadır. Bu nedenle mevzuatın koruyucu aile yanında öz ailenin de temel alındığı yasal dayanaklara vurgu yapması beklenmektedir.

2.4. Çocuk odaklı Yapılan Çalışmalar

Tablo 9. Çocuk Odaklı Yapılan Tez Çalışmaları Ve Makale Dağılımı

Çalışma Odağı	Sayısı
Çocuk Odaklı Tez Çalışması	8
Çocuk Odaklı Yazılan Makaleler	5
Toplam	13

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, <http://dergipark.gov.tr/>

1977 yılında Ergün tarafından yüksek lisans tezi olarak 0-6 yaş arası korunmaya ihtiyacı olan çocukların bakım yurtları ve koruyucu aile yanındaki ölüm nedenleri üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırma kapsamında 15 bakım yurdu ve koruyucu aile yanında kalan çocukların ölüm nedenlerini araştırmıştır. Anket yöntemi ile sağlık çalışanlarından bilgi almış olup dosyaları inceleyerek analiz etmiştir. Araştırmada 336 çocuğun öldüğünü tespit etmiştir. Koruyucu aile çalışmasının yapıldığı 12 kurumda ise koruyucu aile yanında ölen toplam üç çocuğun ikisinin 1974 yılında birisinin ise 1975 yılında öldüğünü tespit etmiştir. Ölen çocuklarının %98,8'nin kurum bakımında %1,2 'sinin ise koruyucu aile yanında öldüğünü tespit etmiştir. Ölen çocukların kuruma geliş nedenleri arasında %31,6 sinin annenin ölü ya da hasta olması ile babasının bakamaması, %29,7 sinin buluntu ve terk edilmiş olması, %10,6 sinin yasa dışı evlilikten olması, %5,6 sinin babanın ölümü veya hasta olmasından dolayı annesinin bakamaması %4,9 unun annenin terk etmesi ile babanın bakamaması, %1,8 anne baba ölü veya ikisinin de hasta olmasından dolayı çocukların korunmaya ihtiyacı olduğunu tespit etmiştir. Çocukların daha çok kırsal alanlardan kurum bakımına getirildiğini tespit etmiştir. Ölen çocukların ölüm nedenlerinin çoğunlukla önlenilecek enfeksiyon hastalıkları

olduğunu ve kurumların fiziki ve çevre koşullarının uygun olmamasının da ölümlere neden olduğunu tespit etmiştir. Bakıcı annelerin sayılarının yeterli olduğunu ancak eğitim ve formasyona sahip olmadıklarını gözlemlemiştir (Ergün, 1977). Yapılan bu tez çalışmasında da koruyucu aile hizmetinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların ölüm oranı kurum bakımına kıyasla oldukça azdır. Bu da korunmaya ihtiyacı olan çocuğun aile yanında desteklenmesinin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Yapılan bu tez çalışmasında odak olarak çocuklar ele alınmıştır. Çocukların öz ailesi ile ilgili sosyo-demografik özelliklere ise sınırlı bir şekilde yer vermiştir.

2005 yılında Koruyucu aile bakımı altındaki çocukların ruh sağlığına yönelik yüksek lisans tezi kapsamında araştırma yapan Üstüner ; SHÇEK Genel Müdürlüğü (Mülga) kayıtlarında yer alan 6-17 yaş arasında korunmaya ihtiyacı olan çocuğun koruyucu ailesi olan 39 aile ile görüşmeler yapmıştır. Bu görüşmelerde 6-18 Yaş Çocuk Ve Gençlerde Davranış Değerlendirme Ölçeğini uygulamıştır. 6-18 Yaş Çocuk ve Gençler İçin Öğretmen Bilgi Formu 11-18 Yaş Grubu Gençler İçin Kendini Değerlendirme Ölçeği kullanarak veri elde etmiştir. Koruyucu aile ve öz ailesi yanında yaşayan 62 çocuk ile kurum bakımı altındaki 62 çocuk arasında karşılaştırma yapmıştır. Koruyucu aile ve öz ailesi yanında yaşayan çocuklarda %12,7 oranında sorun davranış gözlemlerken kurum bakımı altındaki çocuklarda %43,5 olarak tespit etmiştir. Kurum bakımının çocukların ruh sağlığı açısından yararlı olmadığını ve öz ailesi ile görüşmeye devam eden koruyucu aile yanındaki çocukların, öz ailesi ile görüşmeyen koruyucu aile yanındaki çocuklara oranla daha az davranışsal ve duygusal sorunlar gösterdiğini tespit etmiştir (Üstüner, 2005). Bu da yapılan bu çalışmaya ışık tutar şekildedir çünkü çocuğun öz aile ile görüşmeye devam etmesi gelecekteki sağlıklı ilişkilerin zeminini oluşturacaktır bu nedenle çocuğun koruyucu aile yanında öz aile ile sağlıklı ilişkiler kurması oldukça önemlidir. Üstüner'in yapmış olduğu çalışmada ortaya çıkan sonuç da bunu doğrular niteliktedir.

2013 yılında Yazıcı tarafından yapılan doktora tez çalışmasında kurum bakımından faydalanmış bireyler üzerine bir araştırma yapmıştır. Yetiştirme yurdundan ayrılan kişilerle nitel araştırma yöntemi kullanarak görüşmeler yapmıştır. Bu çalışmada da kurum bakımının olumsuz yönleri ortaya konulmuştur. Kurum bakımında olan kişilerin eğitimlerini lise düzeyine kadar tamamladıklarını evlilik yaşlarının 29 olduğunu bekar olanların yaş ortalamasının ise 32 olduğunu gözlemlemiştir. Evliliğe dair kendi yaşantılarından dolayı kaygıları olduklarını tespit etmiştir. Kurum bakımında kalan kişilerin öz aile ile görüşmedikleri ve ilişkilerinin kopuk olduğunu gözlemlemiştir. Yapılan görüşmelerde kurum bakımında kalan kişilerin kurum içerisinde şiddet gördüklerini ve bazı arkadaşlarının kurumda kalan diğer çocuklar tarafından istismar edildiğini tespit etmiştir. Araştırmaya katılan kişilerin %60 'ı kurum bakımında kalmaları nedeniyle sorumluluk duygularının gelişmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca kurum bakımında kaldıkları için iş hayatına başladıklarında bu durumla ilgili önyargılara maruz kaldıklarını tespit etmiştir (Yazıcı 2013). Yapılan bu çalışma bize göstermektedir ki küçük yaşta çocuğun öz ailesi ile kurduğu sağlıklı ilişki gelecekte evlilik hayatını ve öz ailesi ile devam edecek ilişkinin niteliğini belirleyecektir. Çalışmada tespit edildiği gibi küçük yaşta öz aile ilişkileri sağlıklı şekilde devam eden kurum bakımındaki çocukların evliliğe ve aile sorumluluğunu almaya yönelik çekinceleri olmayacaktır. Ancak sağlıklı bir aile ilişkisi olmayan ve koruyucu aile yerine kurum bakımında kalan koruyucu aile yanında olsa bile öz ailesi ile ilişkileri devam etmeyen çocuklar gelecekteki ilişkilerinde zorluk yaşayacaktır. Bu da geçmişten geleceğe aktarılan bir sorun olarak

devam edecektir. Bu nedenle korunmaya ihtiyacı olan çocuğun öz aile ilişkileri kurum ve koruyucu aile ile olan ilişkilerinin dengeli bir şekilde yürütülmesini gerek kılmaktadır. Öz aile ile görüşmelerinde sakınca olmayan çocukların ilişkilerinin devam ettirilmesi için koruyucu aile ve kurum iş birliği içerisinde olmalıdır.

2016 yılında Yurdakul tarafından yapılan yüksek lisans tezi çalışmasında kurum bakımı altında kalan çocuklar ile koruyucu aile yanında kalan çocuklar arasındaki benlik saygısı ve psikososyal gelişimlerini karşılaştırmıştır. Araştırmacı geliştirdiği kişisel bilgi formu, Piers-Harris'in çocuklar için Öz Kavram Ölçeği ve Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeği kullandığı çalışmayı Aydın ilindeki Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı kurumda kalan 40 çocuk ve koruyucu aile yanında kalan 33 çocuk örneklem gurubunu oluşturmaktadır. Öz ailelerinin kendilerini terk ettikleri söylenen koruyucu aile yanında kalan çocukların psikososyal gelişimlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik nedenlerden dolayı koruyucu aile yanında kalan çocukların ise psikososyal gelişimlerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çocukların baba ve anneleri vefat durumunda iken psikososyal gelişimleri yüksek düzeyde anne babalarının sağ olmaları durumunda ise en düşük çıkmıştır. Anne ile haftada bir görüşen çocuğun psikososyal gelişim düzeyi yüksek iken anne ile görüşmeyen çocukta psikososyal gelişim en düşük çıkmıştır (Yurdakul, 2016). Bu yapılan çalışmada da görülmektedir ki çocuğun öz ailesi ile görüşmesinde bir sakınca yok ise çocuk için sağlıklı olan bu ilişkinin devam etmesidir. Çalışma bu yönü ile ilişki ağının niteliğinin artırılması görüşünü destekler niteliktedir.

1995 Yılında Bıyıklı tarafından yazılan bir makalede kendisi korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ve çocuk köylerinden bahsetmiştir. 2. Dünya savaşı sonrası annesi ve babasını kaybeden Herman Gmemer tarafından ilki 1949 yılında kurulan çocuk köylerinden bahsetmiştir. Bu köylerde tüm çocukların gereksinimlerini karşılayacak bir anne bulunmakta olduğunu ve çocukların köye kabul koşulu olarak sadece muhtaç durumda olmasının yeterli olduğunu belirtmiştir. Bu köylerde çocukların eğitimine devam edeceği alanların olduğunu ve çeşitli aktiviteler yer aldığı belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada Bıyıklı koruyucu aile hizmet modeline kıyasla çocuk köylerinin daha kontrol edilebilir yapıda olduğunu belirtmiştir (Bıyıklı,1995).

2012 yılında Yazıcı tarafından yazılan makalede korunmaya ihtiyacı olan çocuklar ve kaldıkları evler üzerine bir araştırma yapılmıştır. Avrupa'daki korunmaya ihtiyacı olan çocuk bilgilerine değinerek Türkiye'de henüz koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaşmadığını bu sorumluluğun devlete ait olduğunu vurgulamıştır. Koruyucu aile hizmetinden yararlanan çocuk sayısının az olduğunu buna kıyasla kurum bakımındaki çocuk sayısının yüksek olduğunu vurgulamıştır. Avrupa'da korunmaya ihtiyacı olan çocukların evlat edinme veya koruyucu aile hizmetinden yararlandırıldığı buna karşın Türkiye'de kurum bakımının daha yaygın olduğunu vurgulamıştır. Koruyucu aile uygulamasında 3 yaş altındaki çocukların daha çok İngiltere Fransa Almanya Romanya İspanya'da yaygın olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Türkiye'de çocukların bakım ve koruma altına alınmasındaki öncelikli temel etken ekonomik yoksunluk olduğunu (%69,5), Avrupa ülkelerinde ise daha çok ihmal ve istismar nedeniyle (%69), bakım ve koruma altına alındığını vurgulamıştır (Yazıcı, 2012). Çalışma koruyucu aile hizmet modelinde tüm yükün devlete ait olması ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların sayısının fazla olmasına karşın koruyucu aile sayısının az olması ve toplumda var olan sosyal sermayenin bu konuda geri planda kaldığını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

2014 yılında Saçan, Artan, Erol ve Şimşek'in makale çalışmasında 6-18 yaş arası kurum bakımından aile yanına döndürülen çocukların duygusal ve davranış sorunları üzerine bir çalışma yapmıştır. Araştırma Kütahya aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesinde 6-18 yaşları arasında koruma altında olup ailesi yanına döndürülen 37 ayni yardım desteği ile ailesi yanında kalan 81 ve yurt ve yuvada büyüyen 65 çocuk olmak üzere 183 çocuk ile araştırma yapmıştır. Aile yanına döndürülen çocuklara bakıldığında sorun davranışların diğerlerine göre yüksek olduğunu tespit etmiştir. Anne baba ile ilişkileri, kardeş ve akran ilişkilerinin, okul başarılarının çocukların sorun davranışlarında koruyucu faktör olduğunu tespit etmiştir. Kurum bakımına alınana çocukların daha çok ebeveynlerin boşanması sonucu aile birliğinin bozulması olduğunu gözlemlemiştir. Ailesinin yanına dönene çocukların aile yanında daha mutlu olduklarını ve kuruma tekrar gitmek istemediklerini tespit etmiştir. Aile yanına döndürülen çocukların %28,9 kız çocuk, %70,8 ini ise erkek çocuklar oluşturmaktadır. Kardeş ilişkisi kötü olan çocuklarda ise anksiyete, depresyon, sosyal içe dönüklük ve saldırgan davranışların görüldüğünü gözlemlemiştir (Saçan, Artan, Erol vd. , 2014).

2.5. Devlet Odaklı Yapılan Çalışmalar

Tablo 10. Devlet Odaklı Yapılan Tez Çalışmaları Ve Makale Dağılımı

Çalışma Odağı	Sayısı
Devlet Odaklı Tez Çalışması	4
Devlet Odaklı Yazılan Makaleler	4
Toplam	8

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> , <http://dergipark.gov.tr>

1996 yılında Tok tarafından yüksek lisans tezi çalışması kapsamında koruyucu aile hizmetinin standartları ve Türkiye'deki durumuna yönelik yaptığı çalışmada 38 il müdürlüğünde 45 sosyal hizmet uzmanı ile anket yöntemi ile veri toplamıştır. 183 koruyucu aile ile görüşme yaparak yine aynı yöntem ile görüşme yapmıştır. Ayrıca Ankara İl Müdürlüğünde 40 çocuğun veli ya da vasisi ile görüşme yapmıştır. Elde etmiş olduğu bilgilere göre koruyucu aile hizmet biriminde çalışan 26-32 yaş arasındaki sosyal hizmet uzmanlarının yoğun olduğunu ve evli olmalarının uygun koruyucu ailenin seçimi ve aile içi iletişime daha hakim olmaları açısından rahatlık sağladığını gözlemlemiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının koruyucu aile, çocuk yuvası, yetiştirme yurdunda staj yapma durumlarının oldukça düşük olduğunu tespit etmiştir. Koruyucu aile alanına uzmanların ilgisini %11,1 olarak tespit etmiştir. Koruyucu aile hizmet biriminde çalışan kişilerin istekli ve deneyimli uzmanlar olmadığını tespit etmiştir (Tok, 1996). Bu da göstermektedir ki profesyonel bir hizmet sunulması gereken koruyucu aile hizmetinin profesyonellikten uzak olduğunu sosyal hizmet uzmanlarının nitelikleri göz ardı edilerek görevlendirmeler yapıldığı söylenilebilir. Bu durumda iletişim ağının en güçlü yanını oluşturan kurum sosyal hizmet uzmanının bu alanda yeterli olamaması nedeniyle zayıf kalmakta ve koruyucu aile öz aile ilişkisinde denge sağlanılamayacağı düşünülmektedir. Tok'un yaptığı bu çalışma koruyucu aile hizmet modelinde kurumlardaki eksiklikleri ortaya çıkarmaktadır. Ancak çalışmanın 1996 yılında yapılmış olması günümüzdeki uygulamaların gerçekliğini yansıtmakta uzaktır.

Aile yanında destek düşüncesinden hareketle günümüzde bu konuya daha önem verildiği yapılan çalışmalardan da gözlemlenmektedir. Buna rağmen koruyucu

aile hizmet biriminde yer alacak sosyal hizmet uzmanının bu alanda yetkin olması unutulmaması gereken bir noktadır. Uzmanların en çok çocukların öz ailelerini ikna etme (%49), koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuğun aileye uyumunun sağlanması (%64), çocuk, öz aile ve koruyucu aile ile il müdürlüğü okul durumu sağlık ücretleri gibi durumlardan dolayı oluşan ilişkiler (%58), periyodik aralıklarla yapılan incelemeler ve sosyal inceleme raporları (%40) konularında zorluk yaşadıklarını tespit etmiştir. Ayrıca çalışmada koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların sadece %18 i öz aile ile aynı yerleşim yerinde yaşamaktadır. Çalışmada tespit edilen bu durumun çocuk ve öz aile ilişkilerini zayıflattığı söylenilebilir. Ayrıca kurum bakımındaki çocukların öz anne ve babalarının hayatta olma durumlarının %77.5 olduğunu tespit etmiştir (Tok, 1996).

2011 yılında Akbulut tarafından yüksek lisans tezi olarak yapılan çalışmada SHÇEK aracılığıyla evlat edinme ve koruyucu aile kurumu üzerine çalışma yapmıştır. Çalışmada evlat edinme ile ilgili olan konulara ve koruyucu aile olma şartları, koruyucu ailenin hak ve yükümlülükleri gibi konulara ve koruyucu aile kurumunu Türk Medeni Kanun, SHÇEK Kanunu Koruyucu Aile yönetmeliği çerçevesinde inceleyerek betimsel bir çalışma ortaya koymuştur. Ayrıca koruyucu aile statüsünün iptalinde çocuğun öz ailesi ile yaşama hazırlanması konularına değinmiştir ve kurum aracılığı ile koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun öz aile ilişkilerinin devam etmesi için kurum aracılığıyla çocuk ve öz ailenin görüşmelerinin sağlanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu çalışmaların ise SHÇEK kurumunda veya sosyal hizmet uzmanını belirlediği yerde yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Koruyucu ailenin öz aileyi kötüleyici olumsuz davranışlardan kaçınması gerektiğini öz ailenin ise çocuk ile ilgili görüşme kurallarına uymaması durumunda sınırlamaların getirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Akbulut'un yapmış olduğu bu çalışmada koruyucu aile ve öz aile ilişkisinde kurumun üzerine düşen görevler hakkında bilgi verilmiştir (Akbulut, 2011). Çalışmada kurum ve koruyucu ailenin, çocuğun öz ailesi ile ilişkilerinin niteliğinin nasıl olması gerektiği konusunda bilgilendirmesi açısından önem taşımaktadır. Bu anlamda kurum ve koruyucu aileye ait sorumluluklar belirtilmiştir.

2013 yılında Elçin tarafından yapılan yüksek lisans tezi kapsamında Türkiye'de korunmaya ihtiyacı olan çocukların istihdam durumlarına yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışmada korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan hizmetleri ele almış ve yetiştirme yurdunda kaldıktan sonra kamu kuruluşuna yerleştirilen 20 kişi ile yapılandırılmış görüşme yapmıştır. Çalışmada yurt yaşamı, yurt yaşamı sonrası sonrasına ve bireylerin demografik bilgilerine ve aile yaşamlarına evlilik durumlarına çevre uyumu gibi konulara değinmiştir. Devletin sunmuş olduğu istihdam olanaklarını ele almıştır. Ayrıca çalışmada korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan hizmetlerden birisi olan koruyucu aile hizmetine de değinmiştir. Ayrıca ABD'de uygulanan koruyucu aile hizmetine de değinmiştir (Elçin, 2013). Çalışma bu anlamı ile korunmaya ihtiyacı olan çocuğun öz ailesi ile ilişkisinin niteliğinin gelecekteki ilişkisini nasıl etkilediğini gösterir niteliktedir.

2016 yılında yüksek lisans tezi olarak Koç tarafından Koruyucu aile hizmet modelinin uygulanmasına dair Hollanda ve Türkiye'deki uygulamalar karşılaştırılmıştır. Çalışmada Türkiye ve Hollanda'da yaşayan sosyal hizmet uzmanları ve koruyucu aile olan veya olmayan ailelere yönelik kartopu örneklem yöntemi ile ulaşılan kişilerle açık uçlu sorular yönelterek yapılandırılmış görüşme tekniği uyguladığı nitel bir çalışma yapmıştır. Çalışma ile koruyucu aile hizmet

modelinin Türkiye’de nasıl işlediğine dair bir veri ortaya koymuştur. Hollanda ile kıyaslama yapılarak Türkiye’deki sistemin eksikliklerini ortaya koymuştur. Hollanda’ya kıyasla Türkiye’de koruyucu aile olmadan önce kurum tarafından bir eğitim verilmediği, Hollanda’da öz ailenin de koruyucu aile sistemine dahil edildiği ancak Türkiye’de öz ailenin geri planda kaldığı, sosyal hizmet uzmanlarının öz aileye yönelik çalışmalarının olmasına karşın ülkemizde öz aileye yönelik gereken hassasiyetin gösterilmediği, Hollanda’da acil durumlarda resmi işlemler yapılmadan çocuğun kurum bakımına alınmadan direkt olarak öz aileden alınarak koruyucu aile yanına yerleştirildiği ancak ülkemizde mevzuat açısından bir sorun olmamasına rağmen koruyucu aile olmak isteyen ailelerin sayısının az olmasından dolayı böyle bir uygulamanın olmadığını, Hollanda’da korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sorumluluğun sadece devlet tarafından üstlenilmediği, STK ve özel kurumların da bu sorumluluğa dahil olduğunu ülkemizde ise bu sorumluluğun sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına ait olduğunu, Türkiye’de her çocuğa şahsi bir avukat tayin edilmediğini, Hollanda’da koruyucu aile statü iptalinden sonra koruyucu aileler mahkemeye başvurabilirken ülkemizde koruyucu ailelere yönelik bir hak sunulmadığını tespit eden bir çalışma ortaya koymuştur. Bu anlamda bakıldığında Koç tarafından yapılan bu çalışma ülkemizde öz aile ilişkisinin geri planda kaldığını ve koruyucu aile kurum ilişkisinin niteliğini arttıracak uygulamaların Hollanda’ya kıyasla daha az olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Özellikle Türkiye’de mevcut koruyucu aile sisteminin nasıl işlediğine yönelik bir bakış açısı sunmuştur (2016, Koç). Yapılan bu çalışma ile koruyucu aile hizmet modelinin farklı ülkelerde nasıl işlediğine dair bilgi sunması ve bu sorumluluğun sadece devlete ait olmadığını göstermesi açısından önemlidir. Bu da göstermektedir ki sosyal sermayenin toplumda gelişmiş ve nitelikli olması devlete olan yükü azaltacaktır.

2007 yılında Karataş tarafından Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine yaptığı makale çalışmasında yasal dayanaklara, ulusal düzenlemelere ve koruyucu aile hizmetinin neden gelişmediğine yönelik betimsel bir çalışma ortaya koymuştur. Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun yakın akraba tarafından bakımının üstlenilmesini geleneksel koruyucu aile modeli olarak vurgulamış ve uluslar arası normlarda da belirtildiği gibi korunmaya ihtiyacı olan çocukların bakımının SHÇEK tarafından kayıt altına alınması gerektiğini vurgulamıştır. Denetlemenin olması gerektiğini aile ve çocuğa destek sunulması gerektiğini belirtmiştir. Enformal koruyucu aile bakımı olarak nitelendirilen bu sistemin koruyucu aile sistemine dahil edilmesi gerektiği konusunda vurgu yapmıştır. Ayrıca çocuğun yüksek yararı ilkesi gereği çocuğun öncelikle aile yanında desteklenmesi gerektiğini, bu durumda da bütüncül bir bakış açısı ile hizmet sunulması gerektiğini, aileye sadece nakdi yardım yapılmaması gerektiğini psiko-sosyal desteğin de sunulması gerektiğini vurgulamaktadır (Karataş, 2007). Bu çalışma da koruyucu aile hizmet modelinde toplumda var olan sosyal sermayenin kullanılması açısından çalışmayı destekler niteliktedir. Ayrıca korunmaya ihtiyacı olan çocuğun, korunma aşamasına gelmeden önce öz aile yanında psiko sosyal açıdan desteklenmesi konusunda anlamlı veriler sunmaktadır.

2009 yılında Özbessler tarafından yapılan makale çalışmasında koruyucu aile hizmetlerindeki değerlendirme süreci ele alınmıştır. Koruyucu aile seçiminde değerlendirilme sürecinde profesyonel inceleme ve değerlendirmenin önemini vurgulamıştır. Koruyucu aile olmadan önce ailelere yeterli eğitimin verilmemesi ve bu konuda ailenin hazır hale gelmemesi aile yanına yerleştirildikten sonra başka sorunları tetiklediğini vurgulamıştır. Çocuğun aile yanına yerleştiğinde uyum sorunu olabileceğine bu nedenle koruyucu aile hizmet modelinin uygulanmasında

profesyonel bir çalışmanın olması gerektiğini öz aile, kardeşleri ve diğer yakınındaki önemli kişiler ile koruyucu ailenin işbirliği içerisinde olması gerektiğini vurgulamıştır. Çocukların gelişim özelliklerine göre desteklenmesi gerektiği ve eğitim programlarına yer verilmesi gerektiğine değinilmiştir (Özbesler, 2009). Yapılan bu çalışmada koruyucu aile hizmet modelinde koruyucu aile yanına yerleştirilmesi süreci ve bu süreçte aslında uyumun önemli olduğu konusunda ve çocuğun yüksek yararı gereği yakın çevre ilişkilerinin devam ettirilmesine dair çalışmaların gerekliliğine vurgu yapması bakımından önem taşımaktadır.

2009 yılında Yolcuoğlu tarafından yapılan Türkiye’de koruyucu aile uygulamasının genel olarak değerlendirdiği makale çalışmasında korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik yasal düzenlemelere, çocuk koruma sistemine, çocuk koruma sistemi içerisinde geliştirilen evlat edinme, koruyucu aile, kurum bakımı, aile yanında desteklenmesi gibi konulara eleştirel bir bakış açısı sunmuştur. Çocuk merkezli çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilerek politikaların oluşturulması gerektiğini vurgulamıştır. Çocukların korunması adına kapsamlı çalışmaların yapılmadığını aileye yönelik hizmetlerin olmadığını vakalarda sosyal hizmet uzmanlarının gerekli değerlendirmeleri yapmadığını, derinlemesine vaka görüşmelerinin yapılmadığını bütüncül bir yaklaşımla STK ve kurumlarla etkileşim halinde entegre olmuş bir yaklaşımla çocuk ve ailelere yönelik hizmetlerin sunulması gerektiğini vurgulamıştır (Yolcuoğlu, 2009). Bunun da toplumda var olan sosyal sermaye birikimi ile bağlantılı olacağı unutulmamalıdır.

2014 yılında Erdal tarafından yapılan makale çalışmasında ülkemizdeki sosyal politika uygulamaları ve koruyucu aile hizmet modelini ele almıştır. Çalışmada sosyal politika ve refah uygulamalarına değinmiştir. Ayrıca koruyucu aile hizmet modelinin gerekliliği, modelin uygulama süreci, koruyucu aile hizmetinin mevcut durumu hakkında bilgi vermiştir. Koruyucu aile olmak isteyen ailelerin (0-3) ve (4-5) yaş aralığındaki çocukları tercih ettiğini, (10-18) yaş aralığındaki çocukları daha az tercih ettiklerini tespit etmiştir. Çalışmada sosyal politikanın çocuğun korunması ve bakımın üstlenilmesi ile ilgili stratejik hedeflere yönelik vurgu yapmıştır. Koruyucu aile uygulamasının insani gerekçeler yanında hukuki ve siyasi bir zemin olarak sosyal devlet ilkesinin bir gereği olduğunu belirtmiştir (Erdal, 2014). Çalışma koruyucu aile hizmet modelinde devletin yükümlülükleri hakkında bilgi vermesi ve çocuğun yaşı ile koruyucu aile hizmet modelinden yararlanma arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

2014 yılında Yazıcı tarafından yapılan makale çalışmasında ülkemizdeki çocuk koruma sistemine ve koruyucu aile hizmet modelindeki yeni yaklaşımlara değinmiştir. Çocuk koruma istemine, aile yanında koruma, evlat edinme ve kurum bakımı hakkında bilgi vermiştir. Amerika’daki ailelerin koruyucu aile olmadan önce bir sertifika programına tabi tutulduğunu başarısız olan kişilere koruyucu aile statüsü verilmediğini belirtmiştir. Ayrıca koruyucu ailelere yönelik sunulan hizmetlere ailelerin sigorta primlerinin ödenmesi ve koruyucu aile bakım modelleri üzerinde durmuştur. Koruyucu aile hizmet modelinin geleneksel modeller olan süt evlatlık ve beslemelik gibi bakım türlerinden farklı olduğunu vurgulamıştır. 66 yıl boyunca gündemde yer almasına rağmen koruyucu aile hizmet modelinin yeterince gelişmediğini belirtmiştir (Yazıcı, 2014). Bu nedenle çalışma sosyal sermayenin koruyucu aile hizmet modelinde etkili olacağını göstermesi açısından önemlidir. Sosyal sermayesi gelişmiş ve sosyal sermaye birikimi fazla olan toplumlarda duyarlılığın fazla olacağı unutulmamalıdır.

2.6. Hukuk Odaklı Yapılan Çalışmalar

Tablo 11. Hukuk odaklı yapılan tez çalışmaları ve makale dağılımı

Çalışma Odağı	Sayısı
Hukuki Odaklı Tez Çalışması	5
Hukuki Odaklı Yazılan Makaleler	2
Toplam	7

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> , <http://dergipark.gov.tr>

1996 yılında Özdemir tarafından yapılan yüksek lisans tezi kapsamında korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için koruyucu aile bakımını psiko-sosyal ve hukuksal açıdan incelemiştir. Türkiye’de koruyucu aile hizmet modelinin gelişimini engelleyen psiko-sosyal ve hukuksal etmenlerin neler olduğu üzerinde durmuştur. Koruyucu aile hizmet modelinin hukuksal dayanaklarına değinmiştir. Araştırma sonucunda koruyucu aile hizmet modelinin alternatif bir yöntem değil ayrı bir bakım modeli olduğunu belirtmiştir ve son zamanlarda ayrı bir bakım modeli olarak ele alındığını belirtmiştir. Aile yaşamına uygun olmayan çocukların koruyucu aile hizmet modeli yerine diğer kurum bakım modellerinden yararlandırılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca çalışmada öz aile ile çocuğun ilişkisinin devam etmesi gerektiğine koruyucu aile hizmet modelinin geçici bir hizmet modeli olduğuna aileyi yeniden birleştirmenin esas olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Koruyucu aile ve öz ailenin kendi sınırlarını bilmeleri gerektiği ve iş birliği içerisinde olmaları gerektiğine dair vurgu yapmıştır. Çocuğun öz ailesine dönem gibi bir durumu yok ise evlat edinme hizmet modelinden yararlandırılması gerektiği aksi takdirde koruyucu aile statüsünde hukuksal korunmaya ihtiyaçları olacaklarını belirtmiştir. Ayrıca koruyucu aile, öz aile ve kurum işbirliğinde olması gerektiğini ve bu işbirliğinde etkileşimi belirleyecek olan sosyal hizmet uzmanı olduğunu belirtmiştir. Türk hukukunda boşluklar olduğunu Medeni Kanun, SHÇEK ve Çocuk Mahkemeleri Kanununda ve Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde dağınık düzenlemelerin olması hukuksal açıdan sorunların doğurduğunu belirtmiştir. Ayrıca çalışmada koruyucu aile hizmet biriminin oluşturulmadığını belirtmiştir (Özdemir, 1996). Bu da şu anki dönemde hizmet açısından ilerleme olduğunu koruyucu aile hizmet biriminin oluşturulmasının 1996 yılına oranla hizmet açısından ilerleme sağlandığını göstermektedir. Yapılan bu çalışma hukuki açıdan da öz aile ve koruyucu aile kurum arasında işbirliği yapılması gerektiğine vurgu yapması açısından desteklemektedir.

2009 yılında Karakayalı’nın yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında velayet hakkının kullanımındaki hukuki sorunlar ve koruyucu aile uygulamasını ele almıştır. Boşanma ve diğer durumlarda velayetin nasıl olacağı velayet hakkı sonucu ortaya çıkan koruyucu aile hizmet modeli konusunda hukuki bilgilere yer vermiştir. Koruyucu aile ile ilgili olarak hukuki anlamda koruyucu ailenin öz ailenin yerini alamayacağı ancak ülkemizde koruyucu aile hizmetinin evlat edinmeye giden bir basamak olarak görüldüğünü belirtmiştir. Yasal olarak evlat edinmeye uygun olmayan kişilerin koruyucu aile hizmet modelinden faydalandığını ancak koruyucu aile hizmet modelinin geçici bir hizmet modeli olduğunu vurgulamıştır (Karakayalı, 2009). Çalışma koruyucu aile hizmet modelinin geçici bir hizmet modeli olduğunu ve öz ailenin çocuk için önemli olduğunu hukuksal boyutta ele alması açısından önem taşımaktadır.

2016 yılında Kartal tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışması kapsamında koruyucu aile hizmet modeli İslam Hukuku bağlamında ele alınmıştır. Koruyucu aile hizmet modelini İslam Hukuku ve Medeni Hukuk ile karşılaştırmalı

bir çalışma yapmıştır. Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde koruyucu aile hizmetinin nasıl uygulandığına dair bilgiler vermiştir. Ayrıca İslam tarihinde koruyucu aile hizmetinin nasıl uygulandığına değinerek koruyucu aile hizmet modelinde mahremiyet konusunun gözetilerek yapılmasına ve çocuk için öz aile ortamının en sağlıklı ortam olduğuna bu nedenle aile birliğini sağlayacak dini ve hukuki çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Kartal, 2016). Bu çalışmada da öz ailenin çocuk için sağlıklı bir ortam olduğuna ve çocuğun öz aile yanında desteklenmesine yönelik hukuki çalışmaların yapılmasının gerekliliğini vurgulaması açısından önem taşımaktadır. Ancak öz aile yanında çocuğun desteklenemeyeceği durumlarda koruyucu aile, öz aile ve kurum ilişkisinin üçlü bir şekilde değerlendirilmesine dair vurgu yapmamaktadır.

2013 yılında Doğan tarafından yazılan bir makalede koruyucu aile kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği ele alınmıştır. Koruyucu aile hizmetinin temel mevzuatı olan koruyucu aile yönetmeliğinin içerdiği hükümler ve ilke esaslar sebebiyle hukuki sorunlara ve uygulamada belirsizliklere neden olduğunu belirtmiştir. Koruyucu ailenin seçimi ve koruyucu aile statüsünün ve koruyucu aile sürecine dair tüm iş ve işlemlerin hakim tarafından denetlenerek izni ve gözetimi dahilinde yapılması gerektiğini, koruyucu aile kurumunun koruma kısmı arka planda bırakılarak bakım işlevinin vurgulandığı hakimin denetim yetkisinin ortadan kaldırılmasının Anayasa'ya aykırı olacağını belirtmiştir (Doğan, 2013). Doğan'ın yapmış olduğu çalışma koruyucu aile hizmet modelindeki hukuki boşlukları ortaya koyar niteliktedir. Bu nedenle profesyonel bir koruyucu aile hizmet modeli sunulması açısından hukuki bağlamda boşlukların neler olduğu ve öz aile koruyucu aile hak ve yükümlülükleri esas alınarak ilişki ağı temelli bir çalışmanın ortaya konulmasının gerekliliği açısından katkı sağlayan bir çalışmadır.

2014 yılında Görgülü tarafından koruyucu aile hizmet modeli İslam Hukuku açısından değerlendirilmiştir. Hukuki açıdan koruyucu aile hizmet modeline, nesep,mahremiyet ve miras açısından koruyucu aile hizmetine, evlat edinme hizmetinden farkına yönelik bilgi vermiştir. Koruyucu aile hizmet modelinin öz aile yerine geçen bir hizmet olmadığını, geçici bir hizmet olduğunu öz aileyi rehabilite edici çalışmaların yapılması gerektiğini, çocuğun öncelikle yakın akraba koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırılması gerektiğini ve çocuğun öz ailesi ile bağının sürdürülmesini sağlama koşuluyla koruyucu aile hizmet modelinden çocuğun faydalandırılmasının İslam Hukuku açısından da bir sakıncası olmadığını vurgulamıştır (Görgülü, 2014). Bu çalışmada da görülüşü gibi koruyucu aile hizmet modelinde İslam Hukuku açısından öz aile ile ilişkilerin devamlılığının sağlanması önem arz etmektedir.

2.7. Manevi Odaklı Yapılan Çalışmalar

Tablo 12. Manevi odaklı yapılan tez çalışmaları ve makale dağılımı

Çalışma Odağı	Sayısı
Manevi Odaklı Tez Çalışması	1
Manevi Odaklı Yazılan Makaleler	
Toplam	1

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> , <http://dergipark.gov.tr>

2016 yılında Çelik tarafından yazılan makalede İslam'ın tebliğ edildiği dönem olan Asr-ı Saadet döneminde kimsesiz çocuklara yönelik sunulan hizmetleri ele almıştır. Koruyucu aile hizmetinin günümüzdekine benzer şekilde uygulandığından

ancak sağlam temellere dayandırılarak uygulandığından söz etmiştir. Hz. Peygamber'in bu konuda çocuklara yönelik izlenebilecek yöntemleri ortaya koyduğunu belirtmiştir. Ayrıca korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan hizmetlerde İslam'ın devre dışı bırakılmaması gerektiğini vurgulamıştır (Çelik, 2016). Günümüzde de koruyucu aile hizmet modelinin evlat edinmeye hizmetine göre yaygın olmasında İslam dininin etkisi vardır. Koruyucu aile hizmet modelinin İslam dini açısından sakıncalarının olmadığı ve yaygınlaştırılmasına yönelik fetvaların verildiği gözlemlenmektedir.

2.8. Tarihsel Süreç Odaklı Yapılan Çalışmalar

Tablo 13. Tarihsel süreç odaklı yapılan tez çalışmaları ve makale dağılımı

Çalışma Odağı	Sayısı
Tarihsel Süreç Odaklı Tez Çalışması	2
Tarihsel Süreç Odaklı Yazılan Makaleler	3
Toplam	5

Kaynak: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> , <http://dergipark.gov.tr>

2007 yılında Karatay tarafından yazılan doktora tezi çalışmasında Cumhuriyet Döneminde korunmaya ihtiyacı olan çocuklara ilişkin politikaları incelemiştir. Batı'da gelişen çocuk koruma modelleri ile karşılaştırma yapmıştır. Ayrıca çocuk refahı dönemine tarihsel süreçte korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik uygulamaları ele almıştır. Özellikle cumhuriyet döneminde çocukların okula katılımının artması ile çocuk yoksulluğunda artış olduğunu devletin bu alana müdahalesinde artış olduğunu ve Batı'daki çocuk koruma sisteminin 1960'lı yıllarda Türkiye'de de sağlandığını ancak çocuk refahı dönemine geçişin olmadığını vurgulamıştır. Ayrıca 1960 yılından itibaren koruyucu aile hizmet modelinin yaygınlaştırılmasına dair çalışmalar yapıldığı ancak istenilen seviyeye ulaşılmadığını vurgulamıştır (Karatay, 2007). Çalışma koruyucu aile hizmet modelinin tarihsel gelişimi hakkında bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır.

2011 yılında Salim tarafından yapılan yüksek lisans tez çalışmasında geçmişten günümüze çocuk koruma politikalarını ve SHÇEK'u ele almıştır. Bu bağlamda kamu politikalarını ve SHÇEK uygulamalarını incelemiştir. Çocuk koruma politikalarının yasal zemini geçmişten günümüze değerlendirmiş ve çocukların kurum bakımı yerine aile yanında desteklenmenin arttığını ifade etmiştir. Çalışmasında toplumsal temelli uygulamaların azlığına ve toplumun bu konuda duyarlı olmadığına yönelik söylemlerde bulunmuştur. Koruyucu ve destekleyici uygulamalara yönelik bir çözüm önerisi sunmuştur (Salim, 2011). Çalışmada çocuğun öz aile yanında desteklenmesine dair yasal dayanakları tarihsel bağlamda değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

2014 yılında Gazanker tarafından yapılan yüksek lisans çalışmasında Osmanlı dönemindeki kimsesiz çocuklar ve evlatlık verilen çocuklar üzerine bir inceleme yapmıştır. Araştırmayı Osmanlı mahkeme defterlerine ait kayıtlardaki verileri ele alarak tamamlamıştır. Çalışmada evlat edinmenin İslam Hukuku açısından uygun olmaması nedeniyle uygulanmadığını nafaka karşılığında bir vasi ile korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımının sağlandığını ifade etmiştir. Tarihsel süreçte korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik Osmanlı Döneminde yapılan uygulamaları geniş bir perspektif ile ele almıştır. Koruyucu aile yanına yerleştirme görevinin Kadı'ya ait olduğunu ve vakıflar aracılığıyla koruyucu ailelere yönelik ödeme yapıldığını Kızılay, Darüşşafaka, Darüleceze gibi kurumların gecikmesinin

nedenini aile yanına yerleştirilmesinin daha yaygın olduğundan dolayı bu şekilde olabileceğini ifade etmiştir (Gazaneker, 2014). Yapılan bu çalışmada da görüldüğü gibi koruyucu aile hizmetine yönelik Osmanlı döneminde de evlat edinmeye sıcak bakılmamasından dolayı koruyucu aile uygulaması yaygındır.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada koruyucu aile hizmet modeli kapsamında sosyal sermaye, ilişki ağı incelenerek alanda yapılmış olan makale ve tez çalışmalarının betimsel analizi yapılmıştır. Çalışmada koruyucu aile alanında yapılan akademik çalışmalar koruyucu aile odaklı, öz aile odaklı, tarihsel süreç odaklı, manevi odaklı, hukuki odaklı ve devlet odaklı başlıkları altında ele alınmıştır. Yapılan analizde 1990 yılından sonra koruyucu aile alanında yapılan akademik çalışmalarda bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Bunda yaşanan Marmara Depremi sonrası, korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayısında meydana gelen artışın etkili olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca 2011 yılında günümüzde Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olan bakanlığın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak kurulması etkili olmuştur. Bakanlığın çocuğun aile yanında desteklemesine dair vurgu yapmasının ve çocuğun yüksek yararı ilkesini gözetmesinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle geçmişte bakıldığında koruyucu aile hizmet modelinden yararlandırılan çocuk sayısında artış sağlandığı gözlemlenmektedir.

Araştırma sonucunda koruyucu aile alanında yapılan çalışmaların daha çok koruyucu aile odaklı, çocuk odaklı ve devlet odaklı olarak ele alındığı ancak koruyucu aile, kurum ve öz aile ilişkisinin birlikte ele alındığı çalışmaların nispeten az olduğu, sosyal sermaye bileşenlerinden olan ilişki odağının koruyucu aile ve öz aile bağlamında yeterince ele alınmadığı tespit edilmiştir. Araştırma ile elde edilen diğer bir bulgu ise yapılan hukuk odaklı akademik çalışmalarda daha çok koruyucu aile ve kurumun yükümlülüklerine değinilirken, çocuğun öz ailesine dair yükümlülüklerine yeterince değinilmediği tespit edilmiştir.

Koruyucu ailelerle görüşme yapılarak yapılan akademik çalışmalarda ise koruyucu ailelerin koruyucu aile hizmet modelini geçici bir hizmet modeli olarak görmedikleri ve evlat edinme hizmetinin bir alternatifi olarak gördükleri tespit edilmiştir. Ayrıca çocuğun öz ailesine dönme ihtimalinin koruyucu aileleri tedirgin etmesi bu noktada koruyucu aile ve öz aile ilişkisinin çocuk yararına kurulmasını engelleyeceği düşünülmektedir. Yapılan çalışma ve alanda var olan akademik çalışmaların incelenmesi sonucunda koruyucu aile hizmet modeli ve sosyal sermayenin etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik önerilerin ortaya konmasının önemli olduğunu düşünülmektedir. Sosyal sermayenin etkin bir şekilde kullanımı için toplumsal farkındalığa vurgu yapılmalı ve toplumda korunma ihtiyacı olan çocuğa yönelik farkındalık sağlanmalıdır. Bu nedenle ilişki ağları iyi yönetilmelidir. Bu ilişki ağı içerisinde yer alan tüm ilişkiler iyi yönetilmelidir. Gerek çocuğun koruyucu aile içerisindeki ilişkisi özellikle varsa koruyucu ailenin çocukları ile ilişkisi, çocuğun öz ailesi ile ilişkileri, koruyucu aile ve öz aile ilişkileri iyi bir şekilde yönetilmelidir.

Dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan korunmaya ihtiyacı olan çocuk geçmişten günümüze her toplumda üzerinde çalışılan önemli sorunlardan birisi olmuştur. 2828 sayılı SHÇEK Kanunu ile korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler sunulsa da koruyucu önleyici yaklaşımların uygulanmasında eksiklikler söz konusudur. Çocukların korunmasını gerektirecek nedenleri ortadan kaldıracak önleyici ve müdahale edici sosyal hizmet yaklaşımlarının eksiklikleri de

söz konusudur. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda çocukların aile yanında desteklenmesi yasal dayanak oluştursa da yapılan araştırmalarda Türkiye'de koruyucu aile hizmetinden yararlanan aile sayılarının düşük olduğu, koruyucu aile modelinin ailelerce yeterince benimsenmediği gözlemlenmektedir. Ancak son zamanlarda aile yanında destek vurgulanarak çocuğun korunmasına neden olan durumların ortadan kalkması halinde öz aile yanında nakdi destek sağlanarak bakımı gerçekleştirilmektedir.

Günümüzde ebeveynlerin boşanması veya vefat etmesi sonucu tek ebeveynli kalma, hükümlülük durumu, ailedeki uzun süre devam eden sağlık sorunları, psikolojik sorunlar sebebiyle çocukların ebeveynlerin yanında kalmasının uygun bulunmaması, çocuğun ihmal ya da istismar edilmesi, savaş göç, doğal afetler gibi nedenlerden dolayı veya yakın çevre, akraba destek mekanizmalarının zayıf olması çocuğun korunma ihtiyacını oluşturmaktadır.

Evlat edinme hizmetinde yasal sürecin koruyucu aile hizmetine göre daha zor işlediği görülmektedir. Kurum bakımındaki çocukların bir kısmı evlat edinme hizmeti ile aile yanına yerleştirilirken, yasal düzenlemelerin zorluğu nedeni ve ailelerin bu konudaki çekincelerinden dolayı bu sayı oldukça azdır. Hukuki olarak daha hızlı gerçekleştirilen koruyucu aile hizmet modeli evlat edinme hizmetine bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Böylece kurum bakımı yerine çocuklara aile ortamında sevgi ile yetişebileceği, rol model alabileceği ebeveynler yanına yerleştirilmektedir. Aynı zamanda çocuk için sadece kamu sorumluluğu değil toplumsal bir sorumluluk da geliştirilmiş olmaktadır. Bu nedenle bireyler arasında güven bağı ile işbirliği içerisinde sosyal sermaye birikiminin kullanılması söz konusudur. Bu anlamda toplumsal sorunlar için sosyal sermaye kullanımı kolektif eylemin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Kurum, öz aile ve koruyucu aile bu kolektif eylem içerisinde yer almaktadır. Sosyal sermaye açısından güçlü aile akrabalık ilişkisi, arkadaşlık ilişkisinin güven temelli bir ilişkiye dayandırılması ve ağ bağlantılarının iyi bir şekilde yönetilmesi sosyal sermayenin olumlu boyutunu oluşturmaktadır. Koruyucu aile hizmetinde de bireysel çıkarlar yerine çocuğun yüksek yararı ilkesi esas alınmaktadır. Amaç korunma ihtiyacı olan çocuğun sağlıklı bir birey olarak topluma kazandırılmasını sağlamaktır.

Koruyucu aile hizmet modeli her ne kadar koruyucu aile temelinde olsa da kurum ve çocuğun öz ailesi de bu ilişkide yer almaktadır. Bu nedenle mikro ve mezo düzeyde sosyal bir yapı içerisinde sunulan bir hizmettir. Çocuk koruyucu aile, kurum, öz aile, akraba ve kardeşleri ile ilişki ağı içerisinde yer almaktadır. Böylece çocuk ve çocuk ile ilişki ağı içerisinde yer alan bireyler sosyal sermaye ilişkisini oluşturmaktadır. Koruyucu aileler de aynı şekilde sadece yanına yerleştirilen çocuk ile değil çocuğun yakın çevresi ile de bir ilişki kurmaktadır. Sosyal sermaye bağlamında ilişki ağı içerisinde yer alan koruyucu aile kurum ve çocuğun öz ailesi arasındaki etkileşim ne kadar fazla olursa koruyucu aile yanında bakımı sağlanan korunmaya ihtiyacı olan çocuğun gelecekteki ilişkileri o kadar güçlü olacaktır. Bu nedenle sosyal sermayenin iyi yönetilmesi ve olumlu yönlerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Korunma ihtiyacı olan çocukların ailelerine yönelik mesleki çalışmalar yapılarak aile birliğinin sağlıklı bir şekilde devam etmesine yönelik gerekli mesleki çalışmalar yapılmalıdır. Çocuğun öz ailesine yönelik bu konuda psiko-sosyal destek sağlanarak gerekirse ekonomik destek yardımı sağlanmalıdır. Her çocuğun aksi durumlar olmadığı sürece çocuğun öz aile yanında desteklenmesi gerektiği unutulmamalıdır. Bu nedenle öz aile yanında ihmal istismar gibi çocuk için risk

taşıyan durumlar dışında öz aile yanında ailenin mevcut durumunun iyileştirilmesi sağlandıktan sonra çocuğun öz aile yanına döndürülmesi gerektiği unutulmamalıdır. Sürecin bu şekilde gerçekleşeceğine dair koruyucu aile ve öz aileye yönelik çalışmalar yapılmalı farkındalık kazandırılmalıdır. Bu nedenle çocuğun koruyucu aile yanında kaldığı süreçte kurum öz aile ve koruyucu aile ilişkisinin niteliği önem arz etmektedir. Çocuğun gelecekte sağlıklı bir birey olması ve ilişkilerinin etkin bir şekilde olması için ilişki ağları iyi yönetilmelidir. Bu nedenle öz aile ile çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı bir şekilde devam ettirilmesi sağlanmalıdır. Varsa çocuğun kardeşleri ve akrabaları arasındaki ilişkide sağlıklı bir şekilde devam ettirmeye çalışılmalıdır. Koruyucu aile hizmet modelinin bir evlat edinme hizmeti gibi olmadığını sürecin geçici bir hizmet olduğunu ve bu süreçte çocuğun yüksek yararı ilkesince kurum ile iş birliği içerisinde olunması gerektiği meslek elemanları tarafından açıklanmalıdır.

Bununla birlikte koruyucu aile hizmet modelinin özel bir alan olması nedeniyle koruyucu aile hizmeti hakkında uzmanlaşmış ve yeterliliğe sahip meslek elemanının bu alanda çalışması, sosyal çevre ilişkileri hakkında donanıma sahip iletişimi güçlü, sosyal hizmet alanında yeterli bilgi ve donanıma sahip kişilerin bu alanda çalışmasına öncelik verilmelidir. Mesleki raporlar olan sosyal inceleme raporları özenle yazılarak mesleğin gerekliliğine uygun mesleki terimler kullanılarak oluşturulmalı. Meslek elemanının görev değişimi durumunda bir sonraki meslek elemanına ışık tutacak şekilde yazılmalıdır. Özellikle koruyucu aile, çocuk ve öz aile ilişkisinin niteliği hakkında gereken bilgilere yer verilmelidir. Ayrıca koruyucu aile ve çocuk kurum tarafından görevlendirilen meslek elemanı ile bir ilişki içerisinde olması nedeniyle vaka öyküsüne hakim olan meslek elemanının görev yeri değişikliği en asgari düzeyde gerçekleştirilmelidir. Koruyucu aile hizmet modelinde sosyal sermaye bileşeni olan ağlar içerisinde kurum adına meslek elemanı yer almaktadır. Bu nedenle ilişki ağlarında yapılacak bir değişiklik ilişkinin niteliğinde değişimlere yol açacaktır.

Toplumda sosyal sermayenin etkin bir şekilde kullanılması için çocuğun içinde yer aldığı sistemler olan çocuğun okulu ve özel eğitim aldığı diğer kurum ve kuruluşlarla koruyucu ailelerin etkileşim düzeyleri artırılmalıdır. Böylece sosyal sermayenin etkin bir şekilde kullanımı sağlanarak toplumsal bir fayda amacıyla işbirliği gerçekleştirilmiş olacaktır. Süreçte öz aile yanında koruyucu ailelere yönelik de gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Öz ailenin de çocuğa yönelik bir aidiyet sağlaması için gerekli mesleki çalışmalar yapılmalıdır. Gerek yasal düzenlemeler ile koruyucu ailelere yönelik haklar da iyileştirilmelidir.

Koruyucu aile hizmet modeli hakkında gerekli akademik çalışmaların yapılmasında da öz aile boyutu hakkında araştırmaların artırılması sağlanmalıdır. Akademik çalışmalarla koruyucu aile hizmet sürecinin içindeki boşlukların ortaya çıkarılması sağlanmalı ve buna yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Akademik çalışmalarda kurum ve koruyucu aile ile birlikte öz ailenin de dahil edildiği çalışmaların sayısı artırılmalıdır.

Koruyucu aile hizmet modeli bir çok etkileşim gurubunun bir arada olduğu bir sosyal hizmet modelidir bu nedenle geleceğin bireyleri olan çocukların en etkili şekilde iyilik hallerinin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Ancak devletin tek taraflı olarak bunu gerçekleştirmesi mümkün değildir, bu nedenle toplumda var olan sermaye etkin bir şekilde kullanılarak korunma ihtiyacı olan çocuğa katkı sağlanmalıdır. Unutulmamalıdır ki sağlıklı bir aile ortamında büyümek her çocuğun hakkıdır. Bu nedenle çocuğun en temel ihtiyacı olan sevginin çocuk ihmali ve

istismarına yer verilmeden gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Koruyucu aile hizmet modelinin evlat edinme hizmetinden farklı bir hizmet modeli olduğu unutulmadan sakıncalı durumlar dışında çocuğun öz ailesi ile olan ilişkileri devam ettirilmelidir. Koruyucu aile yanından ayrılan çocuğun ilerde öz ailesi ve varsa kardeşleri ile sağlıklı bir ilişki kurabilmesinin en önemli noktası geçmişte sağlıklı bir şekilde atılan ilişki temelleridir. Bu süreçte koruyucu ailelere yönelik de hizmet sürecinin geçici olduğu ve çocuğun öz aile yanına dönme olasılığının her zaman var olduğu bilinci kazandırılmalıdır. Böylece öz aile veya kuruma dönen çocukların koruyucu aileleri bu süreci sağlıklı bir şekilde atlatacağı düşünülmektedir.

Aile yanında destek sağlanmasına yönelik çalışmalar arttırılmış ve kurum bakımındaki çocukların sayısı geçmiş günlere göre azalmış olsa da koruyucu aile hizmet modeli yeterince yaygınlaşmamıştır. Bu nedenle toplumda bir farkındalık sağlanması diğer kamu kuruluşları ve gönüllü kişiler ile çalışmaların yapılması toplumda var olan sosyal sermaye potansiyelinin ortaya çıkarılması ve etkin bir şekilde kullanılması açısından önem taşımaktadır.

Kaynakça

- Akbulut, Seda Kurtuluş. *Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Aracılığıyla Evlat Edinme Ve Koruyucu Aile Kurumu*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , 2011.
- Başer, Hacer. *Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli “ Çocuk Evleri”*. Yüksek Lisans Tezi, Konya:Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2013.
- Baysal, Ahmet Emin. *Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları İstanbul Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul:İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Bıyıklı Latife. (1995). “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Ve S. O. S. Çocuk Köyleri”, *Özel Eğitim Dergisi* 2 sy. 1 (1995):3-10.
- Can Yücel. *Koruyucu Aile Uygulaması Ankara Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara:Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2000.
- Çelik Yılmaz. “Asr-I Saâdet’te Kimsesiz Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler.” *İstem*, sy. 28. (2016):369-388.
- Doğan, Recep. “Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği”. *Ankara Barosu Dergisi* 2 sy. (2013):147-170.
- Ekinci, Abdurrahman. *Okullarda Sosyal Sermaye*. Ankara:Nobel Yayınları, 2010.
- Elçin, Şule. *Türkiye’ De Korunmaya Muhtaç Çocukların İstihdamı Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yüksek Lisans Programı, 2013.
- Erdal, Leman. “Türkiye’de Sosyal Politika Ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli”. *Sosyo Ekonomi Dergisi* 2 sy. (2014):172-192.
- Ergün, Figen. *Korunmaya Muhtaç Çocuk Bakım Yurtları Ve Koruyucu Aile Yanındaki 0-6 Yaş Grubu Çocuklarda Ölüm Oranı Ve Nedenleri*. Bilim Uzmanlığı Tezi , Ankara:Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1977

Field, John. *Sosyal Sermaye*. Çeviren Bahar Bilgen& Bayram Şen. İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. Sena Ofset, 2008.

Gazanker Emine. *Xvi. Ve Xvii. Yüzyıllarda Osmanlı Toplumunda Kimsesiz Çocuklar Ve Evlatlıklar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul:Bahçeşehir Üniversitesi, 2014.

Gökkaya, Veda Bilican. “Koruyucu Ailelerin, Yanlarına Yerleştirilen Çocuk Ya Da Çocuklarla Aile İçinde Yaşadıkları Sorunlar Ve Başa Çıkma Yolları” (Sivas İli Örneği). *International Journal of Social Scienc.*, sy.25 (1) (2014):249-267.

Görgülü, Ülfet. “Koruyucu Aile Uygulamasının İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *İslam Hukuku Araştırma Dergisi* sy. 23. (2014):45-58.

Kahraman Fatma. *Türkiye’de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya Ve Kocaeli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya:Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Karakayalı Gökhan. *Velayet Hakkının Kullanılmasına İlişkin Hukuki Sorunlar Ve Özellikle Koruyucu Aile Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Karataş, Kasım. “Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Toplum Ve Sosyal Hizmet Dergisi*, sy. 18 (2) (2007):9-19.

Karatay, Abdullah. Cumhuriyet dönemi Korumaya muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu. Doktora Tezi, İstanbul:Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

Kartal Ömer. *İslam Hukukunda Koruyucu Aile*. Yüksek Lisans Tezi, Yozgat:Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

Koç, Tuğba. *Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetinin Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri: Türkiye Ve Hollanda Karşılaştırması*. Yüksek Lisans Tezi , Manisa:Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2016.

Koşar, Nesrin. G. , *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı*. 2. Baskı, Ankara,1992

Kuş, Saliha. *Koruyucu Aile Hizmeti Ve Toplumsal Farkındalık Çanakkale Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale:Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

Nazik, M. Hamil . *Çocuksuz Ailelerin Evlat Edinme Ve Koruyucu Aile Hakkındaki Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara:Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1988.

Öğüt Adem & Erbil Cihat. *Sosyal Sermaye Yönetimi*. Çizgi Yayınları, Konya, 2009

Özbesler, Cengiz. “Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci.” *Aile Ve Toplum Dergisi* sy. 11(4) (2009): 85-94 .

- Özdemir, Aytül Ayşe. *Sosyal Ağ Özellikleri Bakış Açısıyla Sosyal Sermaye ve Bilgi Yaratma İlişkisi: Akademisyenler Üzerine Yapılan Bir Alan Araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir:Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
- Özdemir, Fatma. *Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Bakımı*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara:Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- Özdemir Nesrin & Sefer Nihan & Türkdoğan Duygu. “Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği; Korunmaya Muhtaç Çocuklar”. *C.Ü, Sosyal Bilimler Dergisi* sy. 32(2) (2008):283-305.
- Özkara, Suna. *Toplumun Koruyucu Aile Uygulamasına İlişkin Bilgi Görüş Ve Değerlendirmeleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara:Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2005.
- Saçan Selvinaz. , Şimşek Zeynep. , “Kurum Bakımından Aile Yanına Döndürülen 6-18 Yaş Çocukların Duygusal Ve Davranış Sorunları”, *E-Journal of New World Sciences Academy* sy 9(2) (2014): 1-8.
- Salim Muammer. *Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları Ve Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu*. Yüksek Lisans Tezi, Isparta:Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011
- Taştekel, Sevdâ. *Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler, Koruyucu Aile Bakımı- İzmir Örneği*. Yayınlanmış Doktora Tezi, İzmir:Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989
- Tok, Özlem. *Koruyucu Aile Hizmeti Standartları Ve Ülkemizdeki Durumu*. Yüksek lisans Tezi, Ankara :Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, 2005.
- Töremen Fatih & Ersözlü Alpay. *Eğitim Örgütlerinde Sosyal Sermaye Ve Yönetimi*. İstanbul:İdeal Yayıncılık, 2010
- Uğuz, Hülya Eşki .*Sosyal Sermaye, Kişisel ve Kurumsal Gelişmeye Farklı Bir Yaklaşım*. Ankara: Orion Kitapevi, 2010.
- Üstüner, Seval. *Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Ruh Sağlığı*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara:Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2005
- Yazıcı, Ergün. “Korunmaya Muhtaç Çocuklar Ve Çocuk Evleri”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* sy.9(18) (2012):499-525.
- Yazıcı, Ergün. *Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler Kurum Bakım Hizmetinden Yararlanmış Bireyler Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, İzmir:Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013
- Yeşilkayalı, Hacer Duygu. *Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyo demografik Özellikleri İle Empatik Becerileri Ve Özgecilik Durumları Arasındaki İlişkinin*

İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Türkiye Cumhuriyeti, Ankara:Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2015.

Yılmaztürk, Gülender. *İnfertil Ailelerin Evlat Edinme Ve Koruyucu Aile Olma Konularındaki Bilgi Ve Tutumları*, Yüksek lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1991.

Yolcuoğlu İsmet Galip. "Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi." *Aile ve Toplum Dergisi* sy.11(5) (2009):43-57.

Yurdakul, Aytül. *Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı Ve Psikososyal Gelişimleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi , İstanbul:İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

Çatışma beyanı: Makalenin yazarları bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Katkı Oranı Beyanı: Makalenin sorumlu yazarı SEDA KILIÇ (Katkı oranı %60), ikinci yazar BEDRETTİN KESGİN'dir (Katkı oranı%40).